

Inhoud

Van de voorzitter	162
Van de redactie	162
Op zoek naar een nieuw logo voor de VWG! vervolg	163
Algemene Ledenvergadering VWG 24 november 2011	164
Begroting en activiteiten 2012	165
Waterhoen Vogel van het jaar 2012	163
Uitrusting	162
MUS en ring-Mus	163
Ingezonden brief over de Bovenmeent	165
Gronddepots, kansen voor oeverzwaluwen als broedvogel?	166
Klapekstertelling	170
Oeverzwaluwkolonies in 2011	171
Het voorkomen van de boerenzwaluw in de westelijke Eempolders	177
Zakgids Vogels van Nederland	179
Vogeltrek over het Gooi	180
Mutaties Ledenbestand 15 oktober 2011	184
Vogels op de leestafel	185
Nieuwe uitgaven van de Vogelwerkgroep	187
In memoriam Douwe van Kleef	188
Ontvangen literatuur	189
Het jaar van de boerenzwaluw (special van het Vogeljaar)	189
Atlas van de Noord-Hollandse Broedvogels: een mooi cadeau voor de feestdagen	191
Verslag vogelweekend Schier najaar 2011 (1)	192
Kocky Verslag weekend Schiermonnikoog najaar 2011 (2)	193
Veldwaarnemingen	196
Nieuwe opzet voor de rubriek Veldwaarnemingen	196
Programma	197
Wie gaat er mee naar ... Bulgarije?	200
De favoriete vogelplek van ... Peter Jansen	201
Strip	202

Van de voorzitter

In de komende algemene ledenvergadering bespreken we onze plannen voor 2012. In essentie worden de gebruikelijke activiteiten voortgezet. Er is echter een belangrijke toevoeging. Door het beschikbaar komen van geld in het Dineke Sluijters Vogelfonds kunnen we projecten gaan financieren. Dat is nieuw voor ons. In de vergadering zal een adviescommissie worden benoemd voor het verzamelen en beoordelen van projecten. Het bestuur ziet met grote belangstelling uit naar voorstellen en verwacht veel van deze nieuwe werkwijze. Tijdens de ALV zullen de resultaten worden gepresenteerd van de ontwerp wedstrijd voor een nieuw logo van de VWG. Na de vergadering zijn er nog drie interessante presentatie door leden. Het beloofd een boeiende avond te worden.

Rien Rense

Wat zien ik ?

Heeft u iets verrassends, opvallends of bijzonders te melden?
Iets wat u verbaasde, raakte, verwonderde of blij maakte?
Meld het ons, dan plaatsen wij uw bijdrage in de rubriek 'Wat zien ik'.
Mail uw tekst (maximaal 100 woorden) naar redactie@vwggooi.nl.

(De redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen in te korten of niet te plaatsen)

Van de redactie

Door vakantie van Hillie heb ik voor dit nummer de eindredactie verzorgd. Leuk om te doen, maar best een hele klus om alle kopij goed te plaatsen en netjes op te maken. He vergroot mijn waardering voor het vele werk dat normaal door Hillie wordt gedaan.

Hoewel de redactie op dit moment nog uit voldoende leden bestaat, willen we graag wat uitbreiding. Enkele redactieleden hebben aangekondigd hun werkzaamheden voor de redactie te willen beperken. De redactie werkt als een team. Per nummer worden de werkzaamheden verdeeld. De inzet is daardoor flexibel. Het is niet nodig om elke vergadering aanwezig te zijn en aan elk nummer mee te werken. Hebt u belangstelling voor redactioneel werk, dan horen we dat graag.

Rien Rense

Aandachtspunten voor de kopij:

- graag platte tekst zonder opmaak, Times New Roman 11
- vogelnamen met kleine letter
- foto's in hoge resolutie (apart aanleveren; in de tekst de gewenste plaats aanduiden)
- bij foto's aangeven wie de fotograaf is.

Redactieleden gezocht

De redactie van De Korhaan is op zoek naar nieuwe redactieleden.
Heb je affiniteit met schrijven en met taal en ben je bereid om regelmatig een redactievergadering bij te wonen en mee te denken over de invulling van De Korhaan? Meld je dan aan bij redactie@vwggooi.nl.

Op zoek naar een nieuw logo voor de VWG! vervolg

Zoals jullie weten is onze Vogelwerkgroep op zoek naar een nieuw logo. Het bestaande logo is verouderd en in deze digitale tijd niet meer geschikt. Denk dan aan de presentatie op briefhoofd, nieuwsbrief en internet. De vertrouwde korhaan komt niet meer fris en aansprekend over. Tijd dus voor een nieuwe!

De komende ledenvergadering op 24 november willen we een keuze maken.

Hoe?

Er zijn 2 manieren waarop je een voorstel voor een nieuw logo in kunt sturen.

De eerste is: **een open inschrijving voor leden van de vereniging.**

Na onze eerste oproep zijn hierop al drie reacties binnengekomen.

Indienen kan tot 16 november.

Je kunt je voorstel sturen naar: nieuwlogo@vwggooi.nl.

De tweede weg is de internetweg.

We starten op 10 november **een wedstrijd op het internet**. Iedereen over de hele wereld kan meedoen. Maar zeker ook de leden van de vereniging.

De wedstrijd vindt plaats op de website www.logomyway.com, waar onze eisen en wensen met betrekking tot het nieuwe logo staan. De ontwerpers kunnen gedurende 10 dagen insturen in november. Deze ingezonden logo's zijn voor iedereen te zien! Ga dus in november naar deze website om te kijken hoe de wedstrijd zich ontwikkelt. Zo kun je van te voren al op je gemak een eigen voorkeur bepalen en hoeft wat dat betreft dus niet te wachten tot de presentatie op de ledenavond.

In beide wegen gaat het om de volgende elementen:

- De korhaan is als vogel geheel of gedeeltelijk herkenbaar
- De drie letters V W G, zijn in het logo verwerkt.
- Kleur mag, de zwart-wit versie moet ook
- Het logo moet gedigitaliseerd worden in jpg-formaat

Leef je uit en maak een ontwerp. Laat je inspireren door een kordate korhaan of een vrij vliegend exemplaar! Voorbeelden van korhanen zijn genoeg te vinden op www.birdpix.nl. Zoek op 'korhoen'.

Een kleine commissie zal een zestal logo's voorselecteren uit de internet- en vrije inzendingen. Op de ledenvergadering van 24 november zullen deze genomineerde inzendingen worden gepresenteerd.

Via een interactieve stemprocedure zullen we tot een keuze komen.

De winnaar via het internet krijgt 300 dollar.

De winnaar via de vrije inzending krijgt 250 euro.

Laat je stem niet verloren gaan en kom naar de ledenavond!

De selectiecommissie bestaat uit:

Dick Jonkers, Dirk Pop, Joke van Velsen en Han Westendorp.

Stuur vragen over de eisen aan het ontwerp en procedure naar nieuwlogo@vwggooi.nl.

Het "oude" logo van de VWG waarvan we afscheid gaan nemen

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Algemene Ledenvergadering VWG 24 november 2011

Hierbij nodigt het bestuur de leden uit voor de Algemene ledenvergadering van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken op donderdag 24 november 2011 in de Bethlehemkerk, Loosdrechtseweg 263 te Hilversum. Aanvang 20.00 uur

De agenda luidt als volgt:

1	Opening en mededelingen bestuur
2	Vaststellen verslag Algemene Ledenvergadering van 24 maart 2011 - het verslag staat in De Korhaan van april en op www.vwggooi.nl
3	Bespreken en vaststellen beleid en begroting 2011 - het concept staat in deze De Korhaan (2011-5) en op www.vwggooi.nl
4	Voortgang Dineke Sluijters Vogelfonds Het eerste deel van het legaat is ontvangen. Het fonds kan nu van start gaan. Het bestedings- en beheerplan voor het fonds is beschreven in De Korhaan van november 2010 en met enkele kanttekeningen op 25 november 2011 vastgesteld in de ALV. Conform het plan wordt voorgesteld een adviescommissie te benoemen met als leden: - Piet Spoorenberg namens het algemeen bestuur - Egbert Leijdekker - Joost Dijkstra - Feico Prins - Dick Jonkers Nadat de adviescommissie is geïnstalleerd kunnen projectvoorstellen worden ingediend. Meer informatie komt op de website vwggooi.nl .
5	Bestuurssamenstelling en –verkiezing Binnen het bestuur dient nog te worden voorzien in de functies/aandachtsgebieden: - Penningmeester of secretaris - Communicatie Belangstellenden kunnen zich melden bij de voorzitter of secretaris. In overleg willen we dan kijken op welke wijze een bijdrage geleverd kan worden. - aftredend en herbenoembaar is Wobbe Kijlstra, secretaris en penningmeester - aftredend en herbenoembaar is Han Westendorp, algemene zaken
6	Kiezen van een nieuw logo voor de VWG Voor het vinden van een nieuw logo is een ontwerpwedstrijd georganiseerd: zie elders in deze Korhaan. De zes genomineerde ontwerpen worden in de ALV gepresenteerd. Via een interactieve stemprocedure zullen we tot een keuze komen.
7	Rondvraag en sluiting

Korhanen gezocht?

Aangeboden voor een vogelvriendenprijsje: meer dan 33 jaargangen van **De Korhaan** - vanaf mei/juni 1977 tot 2010. Bijna compleet. Bel Siard Dwarshuis, 06-1252.5717 of 035-621.6846, of mail siard.dwarshuis@hccnet.nl.

Begroting en activiteiten 2012

In 2011 hebben de vereniging en vooral haar leden zich weer van een beste kant laten zien. Bijna om de week was er een excursie, in de wintermaanden lezingen, waaronder een bijzondere met Nico de Haan en twee jaarlijks volgeboekte cursussen voor mensen die het vogelen willen ontdekken. Natuurlijk hebben we ook de in de afgelopen jaren gegroeide lijn met vele activiteiten in het veld doorgetrokken en verder uitgebreid..

In 2012 gaan we gewoon door op de ingeslagen weg. De excursies en cursussen zijn al gepland en de werkgroepen zijn al weer druk met het maken van plannen voor dit jaar. In november bepaalt de werkgroep broedvogels welke gebieden volgend jaar worden geïnventariseerd. De werkgroep nestkasten is druk met herstel en onderhoud van de nestkasten, zodat er in 2012 weer volop gebroed kan worden. Daarnaast zijn er ook activiteiten die het gehele jaar doorgaan, zoals de 2-wekelijkse telling in de Eempolders. Ergens in 2011 heeft de 1.000^e telling plaatsgevonden. Hier zal nog wel op teruggekomen worden. Eind dit jaar verschijnt het rapport over 2003-2008 en de artikelen in De Korhaan van Jan Mooij geven wel aan wat het consequent tellen aan interessante resultaten oplevert.

Activiteiten 2012

Hieronder volgt een greep uit de activiteiten van de verschillende sub- en werkgroepen in 2012

Communicatie

De Subgroep Communicatie is gericht op het onderhouden van de contacten tussen de leden en het verstrekken van informatie aan de leden en aan derden zoals de overheid en het 'publiek'. Dit gebeurt via het verenigingstijdschrift 'De Korhaan', ledenavonden en contactavonden, de interne nieuwsbrief 'het Vliegensvluggertje', de website, de promotieshop, folders en het onderhouden van contacten met de pers. De plannen voor 2012 zijn:

- De ledenavonden (7) en contactavonden (5) worden op de huidige voet voortgezet.

- Uitbrengen van vijf nummers van De Korhaan. De omslagen worden bijgedrukt.
- Indien haalbaar vernieuwen van de welkomstbrochure voor nieuwe leden en de VWG-folder.
- Stimuleren van het gebruik van de digitale nieuwsbrief en website.
- De promotieshop wordt ingezet bij de interne ledenavonden (lezingen) en bij externe activiteiten. De verkoop van artikelen is niet de eerste prioriteit. De nadruk ligt op promotie van vogelbescherming en de VWG.

Excursies

Het actuele excursieprogramma staat altijd in De Korhaan en op de website.

Er zijn drie typen excursies te weten:

- *Gewone excursies*: Zo mogelijk twee keer per maand een excursie van een halve of hele dag binnen of buiten het werkgebied van de Vogelwerkgroep.
- *Weekeindexcursies*: Zo mogelijk twee keer per jaar wordt er een excursieweekinde georganiseerd in een gebied buiten ons eigen werkgebied.
- *Openbare excursies*: Eén tot drie keer per jaar wordt een openbare excursie georganiseerd, waarbij ook niet-leden worden uitgenodigd om deel te nemen.
- *Buitenland*: Daarnaast organiseert de werkgroep buitenland minimaal één buitenlandse excursie per jaar.

Deelnemen aan excursies biedt de leden de gelegenheid in groepsverband vogels waar te nemen in hun natuurlijke biotoop, zowel in het werkgebied van de vereniging als in andere delen van het land.

Vogelherkenningscursus

De vogelherkenningscursussen zijn bedoeld om op een ontspannen manier zowel leden als potentiële leden kennis te laten maken met de wereld van de vogels. Waar dat toe kan leiden hebben we kunnen lezen in De Korhaan van september in het interview met Joost Dijkstra over de familie Sluijters.

In 2012 zal weer in het voorjaar en najaar een cursus worden georganiseerd.

Avifauna

De werkgroepen binnen Avifauna willen hun activiteiten in 2012 continueren.

Continuïteit is in alle opzichten een cruciale factor. De waarde van de resultaten van de Eempoldertellingen wordt alleen maar groter dankzij het consequent op een vaste manier tellen van de vogels in het gebied. Hetzelfde geldt voor de gebieden waar de Werkgroep Broedvogelinventarisaties zich op gaat richten. Ook hier geldt het credo van het op een vaste wijze tellen en rapporteren.

Bij zowel de IJsvogelwerkgroep als de Werkgroep Nestkasten is 'onderhoud' een grote factor. Ieder jaar dienen de ijsvogelwanden te worden geïnspecteerd en geschikt te worden gemaakt voor de ijsvogels. Naast het in stand houden en monitoren zal in 2012 ook het onderzoek per boot naar ijsvogels op de Vechtplassen worden voortgezet. In het Gooi hangen ruim 1.600 nestkasten. Logisch dat onderhoud, herstel en plaatsen van nieuwe nestkasten ieder jaar de nodige aandacht vereist. In de begroting is daarnaast voorzien in vervanging van de infrarood camera en een bijdrage aan de kosten van het landelijk jaarverslag.

De Werkgroep Roofvogels heeft aangegeven de activiteiten in 2012 te continueren. Nieuw element is ook hier het willen volgen van nesten met camera's.

In 2011 is door de Zwaluwenkring Huizen veel energie gestoken in het geplaatst krijgen van een tweede zwaluwentil. Dit is onder andere door alle ambtelijke molens nog niet gelukt. Voor 2012 zijn er plannen voor een derde til. De lang lopende monitoringprojecten van de huiszwaluwen en oeverzwaluwen worden gecontinueerd.

Voor de Werkgroep Weidevogelbescherming was spannend hoe de invoering van het nieuwe vergoedingstelsel voor de boeren zou uitpakken. In 2011 waren de ervaringen positief en hebben boeren goed meegewerkt. Ondanks het bijzondere weer was 2011 een goed seizoen met weliswaar minder nesten, maar meer uitgekomen eieren. In een goede relatie met de boeren wordt veel geïnvesteerd en daar heeft iedereen en vooral de weidevogels in het seizoen plezier van.

Hierboven is in het kort ingegaan op de activiteiten van een aantal werkgroepen. Voor

de werkgroepen die niet zijn genoemd, geldt dat zij in 2012 ook gewoon doorgaan op de ingeslagen weg.

Begroting 2012

	Begroting in €	
	2012	2011
inkomsten		
contributies	13.500	13.000
giften	1500	1000
rente	1250	1500
Totaal inkomsten	16.250	15.500
Kosten		
algemeen	3.000	2.500
sg algemene zaken	500	500
sg excursies	50	0
buitenland exc		0
sg cursus	0	0
ct avifauna	250	250
weidevogelbescherming	0	0
zwaluwenonderzoek	800	490
broedvogelinvent.	0	0
roofvogels	0	0
tuinvogelonderzoek	100	200
ijsvogels	0	0
vogelringstation	200	200
eempoldertelling	0	1000
nestkasten	1.100	500
sg communicatie	10.200	9.000
promowinkel	0	0
Totaal kosten	16.200	14.640
Resultaat	50	860

Toelichting begroting

Bijna alle werkgroepen zijn zelfvoorzienend. De uitgaven worden gedekt door inkomsten/-bijdragen buiten de 'verenigingskas' om. Helemaal zonder begroting kunnen we het niet stellen. Er zijn altijd de gebruikelijke algemene kosten, kosten van communicatie (De Korhaan) en daarnaast kan een aantal werkgroepen dankzij een bijdrage vanuit de begroting net wat extra's doen.

In de begroting is uitgegaan van 750 betalende leden. De giften zijn het bedrag dat leden per jaar meer betalen dan de contributie. Rente is gezien de huidige stand voorzichtig begroot.

Voorstel contributie

Het bestuur stelt voor de contributie voor 2012 gelijk te houden.

Dineke Sluijters Vogelfonds

In 2011 is ruimschoots aandacht gegeven aan het legaat dat de VWG mag ontvangen en waarvoor het Dineke Sluijters Vogelfonds in het leven is geroepen. Met dit fonds beschikt de vereniging over geld om projecten en activiteiten uit te betalen. Hoe dat gebeurt is in de ALV van maart 2011 aan de orde geweest. Het is de bedoeling om in de ALV van

november 2011 de adviescommissie te installeren. Dit betekent dat er voor alle sub- en werkgroepen de gelegenheid bestaat een beroep te doen op het Dineke Sluijters Vogelfonds om bijzondere projecten en activiteiten gefinancierd te krijgen. Het is te hopen dat dit een extra impuls geeft aan de activiteiten van de vereniging. Het Dineke Sluijters Vogelfonds blijft buiten de begroting van de vereniging. Hierover wordt apart verslag gedaan aan de ALV.

Waterhoen Vogel van het jaar 2012

Het waterhoen is een eenvoudig te herkennen vogelsoort met zijn met zijn rode kopschild en snavel met gele punt, groene poten met lange tenen en witte onderstaart als belangrijke kenmerken. Dit hoentje is eenvoudig te herkennen en daardoor een zogenoemde laagdrempelige soort. Een reden temeer om het waterhoen tot vogel van het jaar uit te roepen tot Vogel van het jaar 2012.

Het is niet de enige reden. Er doen nogal wat verhalen de ronde dat het aantal broedparen de laatste decennia is afgenomen en dat dit ook geldt voor de aantallen overwintersaars. Voor eerstgenoemde groep wordt de concurrentie met de meerkoet genoemd, voor de tweede de verdwijning van geschikte foerageerplekken met goede schuilplekken in de directe omgeving daarvan. Simultaantellingen voor het waterhoen, zoals in de periode 1972-1980, zijn sindsdien niet meer niet uitgevoerd in ons werkgebied. Speciaal op de soort gerichte aandacht in het broedseizoen gedurende één broedseizoen is er nooit geweest.

Waarnemingen kunnen worden doorgegeven via de website van de Vogelwerkgroep. Coördinatoren zijn Dick Jonkers (dickjonkers@tiscali.nl) en Jan Mooij (mooij.noorman@planet.nl).

Wat zien ik ?

Overzichtstentoonstelling Jan Sluijters in Singer Museum

De kunstschilder Jan Sluijters en de Vogelwerkgroep Het Gooi- en Omstreken zijn met elkaar verbonden geraakt middels het legaat dat de schoondochter van Jan Sluijters schonk aan de Vogelwerkgroep. Weet iedereen dat er momenteel een overzichtstentoonstelling van Jan Sluijters te zien is in het Singer Museum in Laren? Met 'vroeg academisch werk en het zinderende werk uit Parijs'. Portretten, landschappen, stillevens, stadsgezichten en interieurs. Er zijn ruim 80 belangrijke werken van 'de meester van het kleurgebruik' tentoongesteld. De tentoonstelling loopt tot 20 januari 2012.

Lenny Langerveld

Uitrusting

Het naar vogels kijken heeft de afgelopen eeuw een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Waar het vroeger - uitzonderingen daargelaten- veelal een elitair gebeuren was, weggelegd voor notabelen en anderen uit de geegoede stand, kan het tegenwoordig worden beschouwd als een vorm van recreatie voor velen. Vanaf de Tweede Wereldoorlog nam het aantal vogelaars sterk toe. Dit werd mogelijk door de sterk toegenomen welvaart en vrije tijd en uitte zich tegelijkertijd in een zeer sterke groei van de ledenaantallen van organisaties die zich speciaal op vogels richtten. Vogelbescherming Nederland met meer dan honderdduizend leden is exponentieel gegroeid en het voorbeeld van de belangstelling voor vogels. Tel daarbij nog de leden van vogelwerkgroepen, vogel(beschermings)-wachten en hoe ze ook verder mogen heten en daarbij de niet aan vogelclubs gebonden vogelaars. Bij elkaar kom je dan al gauw aan enkele tienduizenden vogelaars meer.

De pioniers in vorige eeuwen waren voor determinatie aangewezen op Sepp & Nozeman, de Schlegel (met de koppen), Ornithologia Neerlandica en later De Nederlandsche Vogels. Het zijn werken waarvoor toen vrij diep in de buidel moest worden getast. Met de popularisering nam het aanbod van determinatieliteratuur toe. Zien is kennen verscheen en later Wat vliegt daar. In 1954 kwam de Elseviers Vogelgids, ook wel de Peterson genoemd, of de Kist naar zijn vertaler. Deze veldgids beleefde sindsdien tientallen herdrukken en gold als de bijbel van de Nederlandse vogelaars. Het succes van deze publicatie leidde tot een stroom andere gidsen, de een nog beter dan de ander.

Ook de optiek evolueerde. De dure gerenommeerde kijkermerken Leitz, Zeiss en Hensold waren al lang te koop, maar met de opkomst van Japanse merken kwam een segment met minder prijzige verrekijkers op de markt. Tegelijkertijd rukte het telescopenaanbod op. Menige vogelaar heeft de verleiding niet kunnen weerstaan en schafte zich zo'n toch niet goedkope loerpijp aan. De digitale fotografie luidde een nieuw tijdperk in, dat voor vogelfotografen nieuwe

mogelijkheden bood. Hun reflexcamera met telelenzen zijn daardoor voor deze tak van sport nog beter te gebruiken. Voor degenen die met minder genoegen nemen en foto's

willen maken voor determinatie, zijn er lichte digitale fotocamera's met een sterk vergrotende zoomfunctie.

Om vogels via hun geluid op naam te brengen werden aanvankelijk grammofonplaten, bandjes en cd's gebruikt. Je moest dan wel een ijzersterk geheugen hebben. Ook nam men wel geluiden op en vergeleek die ter plekke of thuis. Door het op de markt brengen van iPods, draagbare muziek- en mediaspelers, heb je de geluiden tegenwoordig op je mobiele telefoon bij je. De vogelgids met kenmerken en al kan daar ook op staan. Ook positiebepaling is inmiddels met GPS een fluitje van een cent. De waarnemingsplaatsen kunnen met hulp van Google Earth nauwkeurig worden vastgelegd. Een belangrijk onderdeel van de uitrusting voor het buitengebeuren is de kleding. Die moet voldoen aan tal van eisen, maar wel comfortabel zijn. Naar gelang de omstandigheden luchtig, windstoppend, luchtig, regenwerend, veel handige zakken, etc. en voor sommigen een schutkleur bezittend. Kortom multifunctioneel. Buitensportzaken hebben een groot assortiment aan op de wensen afgestemde kleding, laarzen, schoenen. Zij die er geen bezwaar tegen hebben om in een jachtwinkel te kopen, kunnen daar veel van hun gading vinden tegen betaalbare prijzen. Toegegeven, je hoeft niet alles te hebben, want wat je ook koopt, het kost wel het een ander. Voor je hobby moet je wat over hebben. Een goede uitrusting betaalt zichzelf terug, maar je vraagt je wel eens af of we nu niet doorgeslagen zijn.

Penlijster

MUS en ring-Mus

Er zijn vogelsoorten die zich vrijwel exclusief ophouden binnen het stedelijk milieu. De aandacht voor hen is tot voor kort gering geweest. De in 2009 door Vogelbescherming Nederland gepubliceerde stadsvogelbalans toont aan dat zeven van de ruim vijftig soorten broedvogels, die broeden in het stadsvogelmilieu, voorkomen op de landelijke Rode Lijst. Bijna een kwart van die soorten vertoont een matige of sterke, afnemende achteruitgang in de periode 1999 - 2008.

Deze bijdrage gaat in op twee landelijke projecten die zijn opgezet door landelijke organisaties om meer inzicht te krijgen in ontwikkelingen van stadsvogels. MUS is het project Meetnet Urbane Soorten en is georganiseerd door SOVON (Samenwerkende Vogel Organisaties Nederland). Ring-Mus is georganiseerd door het Vogeltrekstation - Centrum voor vogeltrek en -demografie.

Anton Aldenhuysen

MUS

De start van dit meetnet van stadsvogels vond plaats in 2007. Sindsdien zijn gegevens van ongeveer 750 tellers binnengekomen en verwerkt. Alle vogels die binnen de bebouwde kom broeden worden door de tellers geïnventariseerd volgens de gestandaardiseerde territoriumkarteringsmethode (Van Dijk 2004). Uit dit onderzoek moet naar voren komen welke trends zich bij de 'stadvogels' voordoen. Om die te kunnen vaststellen is het noodzakelijk jaar in jaar uit te blijven inventariseren, liefst met een zo groot mogelijke spreiding over het land.

Er zijn nu vier jaar verstreken en dit bood de mogelijkheid van vijftig soorten een significante trend te berekenen. De resultaten daarvan hebben een (vrij) grote mate van betrouwbaarheid en sluiten uit dat deze door toeval tot stand gekomen zijn. De hier gepresenteerde gegevens zijn ontleend aan de publicatie hierover van Schoppers (2011). De uitkomsten van de periode 2004-2007 zijn geïndexeerd, ofwel het totale aantal vastgestelde broedparen per soort van de onderzochte gebieden is in het beginjaar op 100 gezet. Hierna werd de index per jaar vastgesteld. Waren het er meer dan steeg hij, bij een lager aantal zakte hij, maar kon ook stabiel zijn gebleven. Hierna is bepaald wat de trend was. Een soort is sterk vooruit gegaan wanneer de toename in 2007-201-meer dan 5% bedroeg per jaar; bij een matige toename was de populatie stabiel. Een matige afname kwam neer op een daling kleiner dan 5%; een sterke

afname op meer dan 5%.

Het resultaat van al het rekenwerk was, dat er van de 50 soorten acht sterk zijn toegenomen en achttien matig. Zeven soorten bleven in evenwicht en 17 gingen achteruit. Dit is beeld kan nog veranderen, omdat een periode van vier jaar erg kort is om iets over trends op lange termijn te zeggen. Er was een sterke toename bij de grauwe gans, Canadese gans, krakeend en kuifeend. In het buitengebied waren zij al geruime tijd succesvol, maar zijn dit nu kennelijk ook binnen het urbane gebied. De positieve trend van de halsbandparkiet zal niemand vreemd in de oren klinken, die van de kleine mantelmeeuw wellicht wel. Je zou dit eerder bij de zilvermeeuw verwachten. Van de kleine zangers bevonden zwartkop en grasmus zich in de categorie met een sterke toename. Bij de soorten met een matige toename valt de holenduif op, die het niet alleen in het agrarisch gebied ook goed schijnt te doen. Positief is de matige vooruitgang bij huismus en gierzwaluw. De gierzwaluw ziet kennelijk kans, ondanks het voortdurend verdwijnen van nestgelegenheid, nog steeds nieuwe plekken te vinden. Het beeld dat de putter zich uitbreidt lijkt bevestigd te worden. Hoewel geen stadsvogel bleef de boerenzwaluw stabiel. Verondersteld wordt dat hij het moet hebben van stads- en kinderboerderijen, maneges en boerderijen aan de stadsrand. Er is echter ook sprake van nestelen bij huizen aan de rand van de bebouwing in loggia's en onder carports. Blauwe reiger en ijsvogelnamen sterk af en ook roodborst en winterkoning gaven een

daling te zien. Het zijn alle wintergevoelige vogels. Verontrustend is de daling in de stand van merel en spreeuw.

Ring-MUS

De toenemende interesse voor vogels in het stedelijk gebied heeft ertoe geleid dat er sinds een aantal jaren meer bekend is geworden over de vogelsoorten die daar broeden. Over de oorzaken van hun wel en wee zijn we veelal slecht op de hoogte. Het verzamelen van informatie over sterfte, reproductie, immigratie en emigratie kan inzicht geven over de oorzaken en een beeld opleveren van de risico's. Dit soort gegevens van vogels wordt in Nederland bijeengebracht door het Vogeltrekstation via twee speciale meetprojecten binnen het ringonderzoek. Die zijn echter om diverse redenen niet geschikt om uit te voeren in stedelijk gebied. Het stedelijk milieu leent zich niet voor dit soort verfijnde monitoringprojecten. Toch is het heel goed mogelijk ringonderzoek binnen de bebouwing te doen en daarbij ook nog eenvoudig te realiseren. Vogels vangen en ringen is er niet moeilijk en kan bijvoorbeeld worden gedaan vanuit de huiskamer. Speciaal voor ringonderzoek in het stedelijk gebied dat ontwikkelingen kan gaan meten, is door het Vogeltrekstation een simpel en laagdrempelig project opgezet, dat ring-MUS is genoemd. Het sluit aan bij het MUS-project van SOVON en is een variatie voor ringers. Hieraan is de naam ring-MUS ontleend. Het meetnet richt zich op alle vogelsoorten die in het stedelijk gebied voorkomen. Het richt zich niet zoals het MUS-project uitsluitend op broedvogels, maar wordt jaarrond uitgevoerd. Dit maakt het mogelijk ook ontwikkelingen te volgen bij overwinteraars. De aanduiding stedelijk gebied geldt bij ring-Mus voor steden, dorpen, gehuchten, villawijken, bedrijven- en industrieterreinen, havens, parken, begraafplaatsen, volkstuinten en sportterreinen. Geïsoleerde boerderijen en erven in het agrarisch gebied worden niet tot dit milieu gerekend. Binnen het ring-MUS project bestaat de mogelijkheid om huismussen niet alleen te

ringen met de aluminium ringen die altijd worden omgelegd, maar ook **met kleurringen**. Dit voegt een extra dimensie toe aan het onderzoek. Van huismussen is namelijk bekend dat zij na eenmaal gevangen te zijn, vrijwel nooit meer terug te vangen zijn. Door ook kleurringen in unieke combinaties aan te brengen zijn **individuele huismussen** herkenbaar. Niet alleen de ringers, maar ook anderen kunnen die dan aflezen, al dan niet met behulp van een verrekijker. Het aantal terugmeldingen wordt hierdoor vergroot. Belangrijke doelstellingen van Ring-MUS zijn het vergaren van gegevens over reproductie, overleving en conditie van vogels van het stedelijk milieu door het vangen en ringen van vogels en het opleiden van nieuwe ringers. Het project is in 2011 gestart; in maart waren op 42 ring-MUSlocaties ringers actief (Figuur 1).

Figuur 1. Verspreiding van de ring-MUS locaties over Nederland (situatie maart 2011).

Geraadpleegde bronnen

- Van Dijk, A.J. van 2004. Handleiding Broedvogel Monitoringproject (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken) SOVON. SOVON Vogelonderzoek Nederland Beek-Ubbergen. 46 blz.
- Schoppers, J, 2011. Vier jaar MUS op rij. SOVON-Nieuws 24 (1): 18-19.
- www.vogeltrekstation.nl

Ingezonden brief over de Bovenmeent

Gradus Lemmen

Beheerder voor Natuurmonumenten van het Naardermeer

Beste vogelvrienden,

In 1997 ben ik aan de slag gegaan bij Natuurmonumenten in het Naardermeer. De Bovenmeent werd toen net ingericht en ik kon meteen aan de slag met nadenken over het te voeren beheer en het regelen van de ontsluiting voor bezoekers. Van meet af aan bleek tot mijn grote vreugde met name het gebied tussen de voormalige invalidenparkeerplaats en het kijkscherm bijzonder in trek te zijn bij vogelaars. De meesten zijn lid van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken en lezen De Korhaan. Uitgangspunt is altijd geweest dat de Hilversumse Bovenmeent maximaal ontsloten moet worden. Dat wil zeggen, waar het kan moet de liefhebber te voet kunnen komen. Iedereen die wil, kan tot ver in het gebied doordringen. Niet iedere passant die min of meer toevallig door het gebied komt moet overal met zijn vervoermiddel kunnen komen. In dat laatste geval gaat het dan vooral om auto's en fietsen. Daarom hebben wij nogal wat wandelpaden die niet toegankelijk zijn voor fietsers. In de wereld van vandaag zijn dit soort regels moeilijk te handhaven. Steeds meer mensen staan individualistisch in het leven en maken hun eigen regels. Een goede bebording en handhaving zijn de middelen die ons ten dienste staan om het allemaal goed te regelen. Gelukkig worden wij daarbij geholpen door vogelaars die het gebied bezoeken. Zij staan er vaak. Zien alles. Ik weet dat sommigen ook mensen aanspreken en bereid zijn om indien nodig de politie te bellen. Ook komt het voor dat wij gebeld worden; iets wat ik bijzonder op prijs stel. Waarvoor ook mijn dank!

Helaas komt het ook voor dat vogelaars over het wandelpad fietsen. Daar ben ik niet blij mee want zien fietsen doet fietsen en probeer dan maar eens uit te leggen aan anderen waarom het niet mag, maar wel in toenemende mate gebeurt. Ik weet ook dat het vaak is voorgekomen dat mijn collega's te horen kregen: 'Wij hebben toestemming van de heer Lemmen'. Betreurenswaardig dat zoiets plaatsvindt. Recent is bij herhaling het bordje 'Niet fietsen' van het hek gehaald. Wij hebben informatie gekregen dat dit door een vogelaar is gebeurd. Jammer, heel jammer. Onlangs troffen wij ook nog een lid van de Vogelwerkgroep aan op het afgesloten deel van de Ringdijk. Op die manier moet het niet verder uit de hand lopen. Daarom wend ik mij op deze manier tot jullie allemaal. Help mee het fietsen over het wandelpad te stoppen. Corrigeer elkaar! De bebording zal aan gaan geven dat je met de fiets aan de hand 200 meter het pad op mag. Dat is om tegemoet te komen aan jullie wens om met zware apparatuur zo ver te kunnen komen. Mijn collega's en ik hopen dat de Hilversumse Bovenmeent nog lang een boeiend vogelgebied blijft en zien jullie graag komen. Voor ons is jullie aanwezigheid een levend bewijs van succes en de zin van dit soort projecten.

Perspectief

Al een jaar of vier hebben wij vergunning en een bouwtekening om een nieuwe hut te bouwen op een betere plek dan het huidige kijkscherm. De nieuwe plek is aan de rand van het water een meter of zestig links van het huidige kijkscherm. Het gaat dan om een soort terp met een plat stalen dak, waar je over de rand kijkt. Vanuit de nieuwe positie kijkt men aan drie kanten over het water; de plek is deels gunstiger qua licht en dichter bij de vogels. Het geld dat nodig is: zo'n 65.000 euro. Een bedrag dat Natuurmonumenten niet meer uit eigen middelen in kan zetten voor een doel als dit. Dat is jammer. Andere zaken zijn belangrijker. Wij zijn dus op zoek naar een sponsor voor dit project. Daarbij kunnen we best wat hulp gebruiken. Mocht iemand een idee hebben, iemand kennen, zelf wat willen doneren, nalaten, etc., dan houden wij ons aanbevolen. Heb je vragen of suggesties? Schroom niet en mail of bel: g.lemmen@natuurmonumenten.nl 06-54295337

Gronddepots, kansen voor oeverzwaluwen als broedvogel?

Oeverzwaluwen hebben tijdens het broedseizoen een moeilijk bestaan. Er is vaak gebrek aan een geschikte en veilige plek om de jongen groot te brengen. Soms broeden oeverzwaluwen spontaan in een gronddepot. Daaruit ontstond het idee de structurele mogelijkheden hiervan te onderzoeken. Wat heeft dat opgeleverd?

Jelle Harder

Iedere vogelaar weet wel dat oeverzwaluwen broeden in een zelf gegraven nestgang die zich bij voorkeur bevindt in een steile grondwal. Vanouds zal dat zijn geweest aan de steile oevers van beken of rivieren. Door menselijke activiteiten ontstonden ook tijdelijke bouwputten en grondhopen, die nestmogelijkheden bieden. Daaraan gekoppeld kwamen er plaatsen om tijdelijk grond op te slaan, de gronddepots. Meerdere malen wordt er vastgesteld dat er plotseling oeverzwaluwen zijn gaan broeden in een gronddepot. Bijna altijd is dat ongewild, of anders gezegd: de grondeigenaar heeft het liever niet want zijn bedrijfsactiviteiten kunnen er door geremd worden.

Tijdens de eerste Stadsvogelconferentie in 2006, georganiseerd door Vogelbescherming Nederland, maakte ik kennis met een groot grondbedrijf in Flevoland. In een standje toonden zij foto's van een tijdelijke oeverzwaluwwand die bewust was gecreëerd op hun eigen gronddepot. Op een deel, dat tijdens het broedseizoen onaangeroerd zou blijven, was met machines van het grondbedrijf een lange broedwal gemaakt. Nog in dat zelfde jaar broedde er een groot aantal oeverzwaluwen in. Hierdoor ben ik op het idee gebracht dat dit natuurlijk ook op andere plaatsen zoals in Noord-Holland te realiseren moet zijn.

Jonge oeverzwaluwen in nestopening

Foto: Wim Smeets

Uitgangspunten

Voor het creëren van een mogelijkheid voor oeverzwaluwen om in een gronddepot te broeden zijn minimaal twee doelstellingen van belang. De eerste is dat een gerealiseerde wand de bedrijfsvoering op geen enkele manier in de weg mag staan. Het bedrijf wil namelijk geen financiële schade ondervinden als ze bewust de zwaluwen toelaat op het depot. De tweede doelstelling is dat een wand waar oeverzwaluwen in broeden tijdens het broedseizoen niet verstoord mag worden. En volgens artikel 11 van de Flora- en faunawet mag dat ook niet.

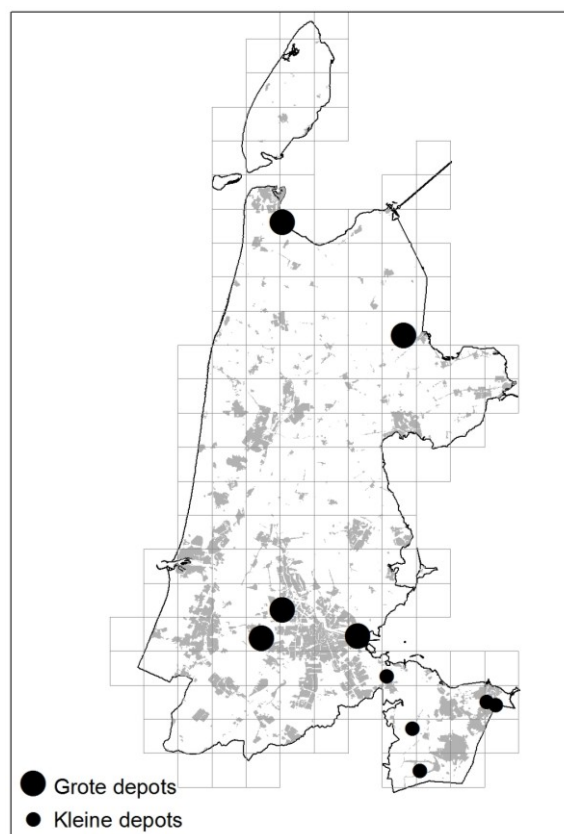
Voor het maken van een wand is het kiezen van de juiste plek daarom van groot belang. Doorslaggevend is dat de grond op die plek gedurende het broedseizoen kan blijven liggen. Andere belangrijke zaken zijn bijvoorbeeld: is het voldoende schone grond zonder belemmerende ongerechtigdheden, is er een vrije aan- en afvliegroute, zijn er foerageermogelijkheden in de omgeving, e.d. Kan de depoteigenaar zich vinden in de doelstellingen, dan kunnen er zaken gedaan worden. Doorgaans heeft de eigenaar een of meer grondverzetmachines op het depot die ingezet kunnen worden, zonder dat het al te veel kost. In de praktijk betekent het dat de eigenaar op een moment dat het hem uitkomt de oeverzwaluwwand realiseert. Dat is geen enkel probleem als hij goed geïnstrueerd is en de uitvoering voor aanvang van het broedseizoen gereed heeft. Voor oeverzwaluwen is dat uiterlijk eind maart. Deze werkwijze kan er toe leiden dat een bedrijf jaarlijks een plek op het depot heeft waar een tijdelijke broedwand voor oeverzwaluwen kan worden gemaakt.

Grote depots in 2009-2011

Door mijn werk bij Landschap Noord-Holland was ik in de gelegenheid een lijstje te laten samenstellen van de grootste grondbedrijven in de provincie. Samen met collega Jeanine Hamers werd begin 2009 een eerste opzet gemaakt voor de uitvoering. Aan de eigenaren van grote gronddepots (zie kader) werd als introductie een brief gestuurd met informatie over de oeverzwaluw en het gemak waarmee deze vogels op een gronddepot te helpen zijn aan een mogelijke, maar tijdelijke, broedplaats. Aangeboden werd hen te adviseren over de juiste aanpak van aanleg en onderhoud. De

nadruk werd er op gelegd dat medewerking aan het project de bedrijfsvoering niet in de weg mag staan. Kort daarna werden de depoteigenaren telefonisch benaderd om hun medewerking te polsen.

Uiteindelijk waren er in 2009 vijf grote bedrijven die met Landschap Noord-Holland in zee zijn gegaan. Jeanine verzorgde de verdere contacten en bezocht de bedrijven die gelegen waren in Den Helder, Middenmeer, Westelijk havengebied Amsterdam, Lutkemeerpolder en Zeeburgereiland (Figuur 1). In dat proces werden ook contacten gelegd met enkele leden van lokale vogelwerkgroepen die mogelijk voor de continuïteit zouden kunnen zorgen.

Figuur 1. Ligging van de besproken depots in 2009-2011

Groot en klein depot

De mogelijkheden zijn bekeken op grote en kleine gronddepots. In dit project hadden de grote depots een oppervlak van circa 10 ha of groter. Op de kleine depots was het grondoppervlak circa 0,2 tot 0,5 ha

Drie jaar contact en overleg met deze grote bedrijven heeft vrijwel geen resultaten opgeleverd. Voortdurend waren er argumenten

waarom er niets tot vrijwel niets kon worden gerealiseerd. De enige gunstige uitzondering was het Gronddepot de Vries en van der Wiel bij Den Helder. Van 2009 tot en met 2011 is het bedrijf steeds een stap verder gegaan in het geschikt maken van stukjes terrein als mogelijke broedplaats voor de oeverzwaluwen. Zo werd in een betonnen keerwand van ruim een meter hoog een aantal gaten geboord waardoor er een soort kunstwand ontstond. Ook werd aan een oude grondoprit een steilwand gecreëerd. Jammer genoeg kwamen er in 2010 geen oeverzwaluwen in deze wanden. Wel spontaan in een ingezakt dijkje bij hetzelfde depot! In 2011 werden door de medewerking van vrijwilligers deze voorzieningen verder geoptimaliseerd, maar ook nu weer nog geen zwaluwen in de wanden.

Keerwand met geboorde gaten bij Den Helder
30-3-2011. Foto: Jelle Harder

In 2011 is door het bedrijf opnieuw een deel van het gronddepot als oeverzwaluwwand geschikt gemaakt. De wand bestaat inmiddels uit meerdere delen van elk circa 15 m lengte. Bij de telling op 3 juni waren er 84 nestgangen. Aardige bijkomstigheid is dat de zwaluwen bij de wand ook geringd mochten worden. In de afgelopen drie jaar zijn hier enkele honderden volwassen en jonge oeverzwaluwen geringd. Jaarlijks worden er ook terugvangsten gedaan en is de aanwezigheid van zwaluwen met buitenlandse ringen vastgesteld.

Bij toeval ontdekte ik tijdens mijn ijsvogelonderzoek in 2010 dat op het gronddepot bij Bungalowpark Van de Wetering in Nieuw-Loosdrecht oeverzwaluwen tot nestelen waren gekomen. Volgens eigenaar Ronald van de Wetering was dit de eerste keer dat er oeverzwaluwen in zijn depot zaten. Hij had de vogels al snel

opgemerkt en maatregelen genomen om ze te beschermen. Op 16 mei telde ik 25 bewoonde nesten.

Door mijn directe contact met Ronald van de Wetering heeft hij er voor gezorgd dat in 2011 een nog groter deel van de grondberg als oeverzwaluwwand werd ingericht. Dat leverde een prima resultaat op. Op 27 mei zag ik 82 nestgangen! Van de Wetering is enthousiast over de nieuwe broedvogels op zijn terrein en geeft ze alle bescherming die nodig is.

Kolonie bij bungalowpark in Nieuw-Loosdrecht
27-5-2011. Foto: Jelle Harder

Gemeentedepts in 2010-2011

In de Gooi en Vechtstreek zie je dat gemeenten vaak kleine, eigen gronddepots hebben. Hier liggen dus ook kansen om een tijdelijke broedwand voor de oeverzwaluwen te maken. Om te ervaren hoe dat verloopt zijn drie gemeenten benaderd.

Met de gemeente Huizen is al jaren een goed contact. Deze gemeente staat in de regel positief tegenover maatregelen om de natuur te bevorderen. Dat blijkt o.a. uit eerdere contacten over hulp aan zwaluwen, ijsvogels en vogeleilandjes. In 2010 is er een eerste contact geweest over het maken van een wand op het gemeentedept. Frans Elbers, depotbeheerder bij de gemeente, was direct bereid de mogelijkheden ter plekke te bekijken. Uiteindelijk is half april 2011 met een door de gemeente besteld kraantje een wand van 15 m lengte gerealiseerd. Wat laat in het seizoen; er kwamen geen zwaluwen broeden, maar de wand is er nu.

Aanleg wand op depot gemeente Huizen
15 april 2011

Verschillende contacten in 2010 en 2011 met de gemeente Weesp leverden geen nieuwe broedwand op. Men meldde in 2010 dat de grond gebruikt moest worden en er voorlopig geen mogelijkheden zijn.

Moeizamer verliepen de contacten met de ambtenaren van de gemeente Blaricum. Voor een deel kwam dat doordat ik bij Blaricum met vijf verschillende mensen hierover contact moest hebben. In juni 2010 meldde Blaricum de grond nodig te hebben voor de reconstructie van een deel van de Randweg. Dat werk is al een poosje achter de rug en de betreffende grond ligt er nog steeds, onaangeroerd... Gelukkig maar, mogelijk komt er toch nog een wand op die plek!

Overige depots

In juli 2011 was er informatie over een mogelijke nieuwe broedplaats in een grondhoop bij de manege nabij de wijk Overmeer in Nederhorst den Berg. Op 1 augustus kon ik gaan kijken en heb er gesproken met boer Egbert van den Berg. Deze man liet mij als eerste alle nesten van de boerenzwaluwen zien in de paardenstallen op zijn erf. Over de oeverzwaluwen vertelde hij dat die met wel 40 vogels bij de grondhoop aanwezig waren geweest. Volgens Van den Berg waren ze verstoord door kinderen die er speelden en stokjes in de nestgangen staken. Vanaf zijn erf kon hij dat zelf niet waarnemen. Na deze informatie ben ik bij het depot gaan kijken. Het verhaal klopt. De steilwand was grotendeels ingestort maar ik telde in ieder geval tien nestgangen die nog deels zichtbaar waren. In een van de gangen zat nog een stokje van 50-60 cm lengte. Er waren geen oeverzwaluwen meer aanwezig, er werd ook

niet meer gebroed. De vraag is of er in deze nestgangen ook eieren gelegd zijn, m.a.w. of het broedgevallen betreft. In ieder geval zijn de nestpogingen helaas verstoord door de jeugd. Van den Berg weet nog niet wat er de komende tijd met de grond gaat gebeuren. Eind februari/begin maart 2012 wordt weer contact met hem opgenomen. Deze boer staat er in principe positief tegenover dat er in 2012 weer oeverzwaluwen kunnen broeden.

Om de verstoring door kinderen dan te voorkomen heb ik aangeboden in april 2012 een speciale excursie naar die plek te organiseren. De kinderen zullen zo beter begrijpen waarom de zwaluwen met rust gelaten moeten worden.

Het zou mooi zijn als hier de komende jaren een zwaluwwand kan zijn.

Dat oeverzwaluwen graag gebruik maken van mogelijkheden op de kleine depots werd ook bevestigd door een bericht van Engbert van Oort. Hij wist te vertellen dat in 2011 op een grondopslag van de firma De Specht b.v. aan de Rijksstraatweg in Naarden een spontane kolonie was met 52 nesten. Hetzelfde was het geval aan de Machineweg in de Horstermeerpolder op het terrein van Co Prins, hier zaten 20 paar oeverzwaluwen.

Oeverzwaluw (*Riparia riparia*)

Kleinste Europese zwaluwsoort. Lengte 12-13 cm. Gewicht 14 gram. In ons land van maart-oktober. Overwintert in tropisch West-Afrika. Kolonievogel. Broedt in lange horizontale nestgangen o.a. in steile zanderige oevers, afgravingen, gronddepots en kunstwanden. Broedduur circa 2 weken, jongen vliegen uit na 16-20 dagen. Insecteneter. Tussen 2005-2008 was het aantal broedparen in Nederland 22.000-24.700; in Noord-Holland 650-1.000 en in Gooi en Vechtstreek 263-620

Oeverzwaluw

Foto: Wim Smeets

Conclusies en aanbevelingen na drie jaar

- Het blijkt dat er duidelijk kansen op gronddepots zijn om oeverwaluwen broedgelegenheid te bieden. Dat kan voor een jaar zijn, maar evengoed voor meerdere jaren.
- Eigenaren van grote gronddepots houden ondanks veel goede bedoelingen de boot af. Zij hebben altijd wel een reden waarom het niet zou kunnen. Kennelijk is hier meer tijd nodig om er aan te wennen dat bedrijfsvoering en natuur samen kunnen gaan.
- Eigenaren van kleine gronddepots tonen veel meer betrokkenheid bij maatregelen om de zwaluwen van dienst te zijn. Soms is er wat aarzeling, maar die kan snel omslaan in enthousiasme. De resultaten op deze plaatsen blijken erg kansrijk te zijn; de oeverwaluwen maken er al snel gebruik van.
- Op de gemeentelijke gronddepots liggen ook kansen. Niet altijd even handig is dat je soms met meerdere ambtenaren moet overleggen,

wat tot onduidelijkheid en vertraging kan leiden.

Gemeenten die meedoen tonen daarmee duidelijk het belang aan dat zij hechten aan de natuur.

- Met enig speurwerk en oplettendheid zijn er ongetwijfeld nog meer kleine gronddepots in de regio te ontdekken die potentiële kansen bieden als (tijdelijke) broedplaats voor oeverwaluwen. De samenwerking hierin met de Vogelwerkgroep bevordert het draagvlak voor de uitvoering.

- Vogelwerkgroepen elders kunnen aan de bovenstaande informatie een voorbeeld nemen en in hun eigen werkgebied gaan toepassen. Bedenk daarbij steeds dat je voorafgaand aan de aanleg afspraken maakt hoe en door wie de continuïteit geregeld wordt.

KLAPEKSTERTELLING

Ook dit winterseizoen wordt weer een Klapekstertelling georganiseerd. De landelijke tellingen zijn dit keer gepland op 17-18 december 2011 en 14-15 januari 2012. Op de algemene ledenvergadering van 24 november a.s. zal ik een overzicht meenemen van de te bezoeken gebieden. Belangstellenden kunnen zich dan voor één of meer gebieden aanmelden. Ik kan dan ook uitleg geven over de manier waarop de resultaten – ook “nulwaarnemingen” (geen klapekster gezien) – doorgegeven kunnen worden.

Paul van der Poel, Klaver 59, 1273 AK Huizen, 035-6831592, klapekster.paul@gmail.com

Oeverzwaluwkolonies in 2011

Er waren dit jaar wat meer kolonies. Deze situatie ontstond door de aanwezigheid van een wat groter aantal grondstorten. Toch steeg aantal broedparen maar weinig. De gemiddelde koloniegrootte was wat lager dan in 2010. Door predatie gingen in enkele kolonies nesten verloren.

Dick A. Jonkers

Kolonies

Van de negen oeverzwaluwkolonies in het onderzoeksgebied herbergde het Vechtplassengebied er drie, het Gooi vijf en Eemland een (Figuur 1). In een deel ervan werden de nesten gepredeerd. Aan dit verschijnsel wordt in dit artikel apart aandacht geschonken. In totaal kwamen in het gebied tussen Vecht en Eem 631 paren tot broeden; in 2010 waren het er 558 (Jonkers 2010). Ondanks het onbezet blijven van de kolonie bij het Raboes was er toch nog een stijging van 13%.

Vechtplassengebied

De grootste kolonie in het Vechtplassengebied was die van de Middenweg in Nederhorst den Berg. Daar bevindt zich een grondstort bij een transportbedrijf, waarin al enkele jaren wordt gebroed. Enkele nesten zijn gepredeerd. De grondstort van het Caravanpark De Wetering in Loosdrecht was goed voor 67 paren; die nestelden hoog in de grondstort. De derde kolonie in deze regio betrof een grondstort bij een bedrijf aan de Machineweg in Nederhorst den Berg. Dit is een tijdelijke kolonie, want er zijn plannen om deze grond te gaan gebruiken.

Het Gooi

In dit deel van het onderzoeksgebied is de wand op de golfbaan in het Naarderbos al op 11 april gecontroleerd om te kijken of daar wellicht ook al oeverzwaluwen rondvlogen en nestholtes waren uitgekrabd. Aanleiding hiervoor was dat in de Groeve Oostermeent (Blaricum) enkele dagen eerder Oeverzwaluwen waren gesignaleerd en gaten hadden gegraven. Op 27 mei is nogmaals een bezoek gebracht, maar ook toen ontbraken gegraven nestpijpen en rondvliegende oevertjes. Voor alle zekerheid was er nog een controle op 30 juni. Groot was de verrassing toen voor de wand veel oeverzwaluwen rondzwermden. De wand leek wel een Emmentaler kaas met zijn vele gaten. De

oorzaak van deze late vestiging wordt gezocht in de ondoordringbaarheid van de wand tijdens de eerdere controles door het kurkdroge voorjaar. De wand bevat namelijk een vrij hoog percentage leem. Pas in mei vielen er af en toe buien en was juni echt een natte maand. De vraag is of de bewoners van de wand exemplaren waren die ergens anders verstoord waren, of nog geen nestplaats hadden kunnen vinden. Daaronder bevonden zich wellicht ook in vorige jaren bij deze wand geringde oeverzwaluwen. Over het laatste kan het ringonderzoek ons uitsluitsel geven. Eind mei waren er in de wand van de Naardermeent 124 bezette nestgangen. De vreugde was van korte duur, want nog geen twee weken later was de wand voor een deel ingestort en waren er nog maar iets meer dan de helft van aanwezig. Bovendien had een roofdier een aantal gaten uitgegraven. Op het kleine industrieterrein langs de A1 bij Naarden, waar in 2009 een vestiging was ontdekt, maar in 2010 niet werd gebroed, waren de omstandigheden bij een grondhoop dit jaar weer gunstig. De oeverzwaluwen maakten daar onmiddellijk gebruik van. Afhankelijk van hoe de grondopslag er bij de aankomst van de zwaluwen erbij ligt, zal er het ene jaar wel en het andere jaar geen kolonie aanwezig zijn. De wand in de Zanderij Crailo was ook dit jaar weer goed bezet. Hoewel hij hooguit anderhalve meter hoog is en een lengte heeft van nog geen 20 m, is hij zeer aantrekkelijk voor oeverzwaluwen. De ligging, met als voorterrein een van de plassen in de voormalige zanderij, is voor hen ideaal. Het aantal broedparen was vrijwel gelijk aan 2009. De Groeve Oostermeent blijft aantrekkelijk en bevatte 20% meer broedparen dan in 2010. Deze kolonie bestaat uit drie wandjes, die hier verder worden aangeduid als wand 1, 2 en 3. Gedurende het broedseizoen is hier nagegaan hoe de ontwikkeling verliep van de bezetting.

Op 6 april vlogen al oeverzwaluwen rond. Bij de wand in het Twiske vlogen op 27 maart al de eerste oeverzwaluwen bij de kolonie (zie: Staats, in druk). De zwaluwen in de Groeve Oostermeent kunnen wellicht ook ongeveer op die datum zijn aangekomen, want zij hadden al zestien holen gemaakt in wand 1. Hiervan waren er op 8 mei zes bewoond. Bij de overige twee wandjes was toen nog steeds geen activiteit te bespeuren. Tijdens een controle op 18 mei was het aantal uitgebreid tot 65 en waren er in wand 2 zes nestholen bezet. Die situatie was op 30 mei onveranderd. Toen was ook wand 3 bezet; 34 paren hadden

zich alsnog daar gevestigd.

Eemland

De enige kolonie in dit gebied was nu niet de grote steilwand bij het Raboes in Eemnes, maar een hemelsbreed op twee kilometer afstand zuidwestelijk daarvan liggende grondstort. Die bevindt zich bij een boerderij aan de Korte Maatweg in dezelfde polder. Bij dit bedrijf deden oeverzwaluwen nestelpogingen. Ons lid Gert Bieshaar adviseerde de boer om de hoop steil af te steken, waarna deze een graafmachine liet komen. Het nieuwe wandje was meteen een succes.

Locatie en gemeente	Aantal nesten 2011 (2010)	Vestigingsplaats
Naardermeent Naarden	124 (0)	zandwand
Industrieterrein bij de Pactolantoren Naarden	52 (0)	grondstort
Middenweg Nederhorst den Berg	71 (100)	grondstort
Machineweg, Nederhorst den Berg*	20 (-)	grondstort
Golfbaan NaarderbosNaarden	81 (144)	zandwand
Caravanpark De Wetering Loosdrecht	67 (24)	grondstort
Zanderij Crailo Hilversum	44 (45)	zandwand
Groeve Oostermeent Blaricum	105 (88)	zandwand
Korte Maatsweg Eemnes	67 (-)	grondstort
Totaal	631	

Figuur 1. Oeverzwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2011

Legenda:

() aantal nesten in 2010

0 geen nesten

geen broedmogelijkheden aanwezig

* nieuwe kolonie

Verdwenen en nieuwe kolonies

De kolonie aan de Machineweg in Nederhorst den Berg was nieuw. Bij een manege aan de Meerweg in Nederhorst den Berg is een nieuwe kolonie gevonden in een hoop grond die diende als zanddepot. Uit mededelingen aan ons lid Jelle Harder, van de agrariër die in de directe omgeving woont, komt naar voren dat er zeker twintig nestgangen waren. Volgens deze man is de kolonie verstoord door spelende kinderen die met stokjes in de nestgangen keken om te kijken hoe diep die waren. De informatie is bevestigd door Jelle, die de wand heeft geïnspecteerd na het gesprek met de boer. De steilwand was bij zijn controle voor het grootste deel ingestort, tien nestgangen waren nog aanwezig en uit een ervan stak nog een stokje. Als het depot in

2012 nog aanwezig zal worden getracht de wand af te steken, deze te beschermen en er in het dorp voorlichting over te geven. In het overzicht met het aantal broedparen in de kolonies ontbreekt deze wand. Het is onduidelijk hoeveel paren er daadwerkelijk in hebben gebroed. De enige jaren geleden in onbruik geraakte wand in de oksel van de A1/A6, die na het seizoen was 'gerenoveerd', bleef onbezet. Wanneer hij niet wordt aangepast, kan hij als verdwenen worden beschouwd. Bij de inspectie bleek dat hij niet steil genoeg was. De kolonie bij de Pactolantoren in Naarden was in die zin nieuw, dat hij op een andere plek zat en er vorig jaar niet gebroed is op het terrein.

De jonge oeverzwaluwen worden voortdurend gevoerd. Foto Wim Smeets

Predatie

In voorgaande jaren was al geconstateerd dat boomvalken bij kolonies jaagden en oeverzwaluwen consumeerden. Dat was ook dit jaar weer het geval. Blauwe reigers die bij de lage wanden van de Groeve Oostermeent 'uit de muur' kwamen eten, zijn daar dit jaar niet gesignaleerd. Een nieuw verschijnsel was hier de predatie door vossen die nesten uitgroeven. Hiervan is een aantal uitgegraven waar de vos bij kon komen. In een ervan had hij een verkeerde keuze gemaakt; daarin bevond zich een nest aardhommels. Door zijn activiteiten was de verstoring bij deze wand groot. Op 20 juni waren alle nesten verlaten. Ook in de Naardermeent en aan de Middenweg in Nederhorst den Berg is een vos actief geweest. De predatie in de Naardermeent had voorkomen kunnen worden. Omdat bekend is dat er een vossenburcht aanwezig is in de dichtbij liggende Zanddijk, staat schrikdraad rond de kolonie. De stroom is in de loop van het broedseizoen uitgevallen, waardoor een vos en een rondzwervende kat vrij spel hadden. In de wand van het Twiske bij Zaandam is dit jaar geen verstoring geweest door vossen; in 2010 was dit wel het geval, maar niet gerapporteerd. Aan weerszijden aangebrachte ijzeren vlechtmatten om de wand af te schermen lijken dit voorkomen te hebben (zie: Staats in druk).

Aantallen in andere kolonies

Sinds er vestigingen zijn, worden tegelijk met het Gooi in deze jaarlijkse rapportage gegevens opgenomen van kolonies die zich hemelsbreed op niet al te grote afstand van het Gooi bevinden. Het gaat hier om die van Het Twiske (26 km), Ooievaarplas (25 km), Bunschoten (16 km), Nijkerk (20 km) en het

dorpje Rijswijk, dat in Gelderland ligt (40 km). Deze kolonies liggen niet al te ver van het Gooi en kunnen als vestigingsplaats dienen voor zwaluwen die in onze regio gebroed hebben of er geboren zijn. Uit ringonderzoek dat door ons in enkele van die kolonies wordt uitgevoerd blijkt, dat dit inderdaad voorkomt. In de Zaanstreek in de kunstwand in het Twiske broedden 50 paren; een lichte daling t.o.v. 2010. In april en begin mei zijn er wel veel gaten gegraven, maar was er nog geen enkele sprake van broedactiviteiten. De kunstwand bij de Ooievaarplas (gemeente Zeewolde) bevatte dit jaar 98 nesten. Vergeleken met 2010 toen 69 nesten zijn aangetroffen is dit een vooruitgang van ruim 40%. Van deze kolonie worden de nesten geteld tijdens het ringonderzoek dat daar plaatsvindt. In figuur 2 staan de resultaten uit de periode 2005-2011 vermeld. Het aantal paren bedraagt gemiddeld 94 en de stand blijkt sterk te kunnen schommelen. Eind juni is ook nog een kolonie gevonden op een braakliggend terrein tegen de A28 in Nijkerk. Hier hadden zich 160 paren gevestigd. Op het moment van de ontdekking was het grootste deel van de jongen al uitgevloegen en waren nog slechts enkele tientallen paren in deze kolonie hun jongen aan het voeren.

Jaar	Broedparen
2005	112
2006	45
2007	132
2008	122
2009	82
2010	69
2011	98

Figuur 2. Aantal paren oeverzwaluwen bij de Ooievaarplassen van 2005 – 2011.

De in de herfst van 2010 gerenoveerde kunstwand aan de rand van het industrieterrein De Haar in Bunschoten, bevatte dit jaar geen broedparen. Wel ondernamen vijf paren broedpogingen. De oorzaak van het ontbreken is onduidelijk (mededeling Wim Smeets). De grote en al decennia lang bestaande kunstwand in Rijswijk (Gld.) van Rijkswaterstaat aan het Amsterdam-Rijnkanaal trok dit jaar weer behoorlijk wat broedparen. Samen bezetten zij 116 nestgangen; in 2011 waren dat er 72. Net als bij enkele Gooise wanden was er predatie door zoogdieren. Het ging hier om een vos en een kat.

Onderhoud

De kolonie van de golfbaan lag er goed bij. De uit de wand groeiende kruiden waren verwijderd, alle gaten van vorige jaar waren dichtgestopt en de wand was daarna glad gemaakt. De deels ingestorte en volop met kruiden begroeiende zandwand op de Naardermeent is begin april met hulp van een shovel weer opgekalefaterd. Die van Crailo is voor het broedseizoen opnieuw afgestoken en dat geldt ook voor de Groeve Oostermeent. De gaten worden van de laatstgenoemde wand zijn tegelijkertijd dicht gestopt met zand. Omdat het zandwandje op de golfbaan van de Golf- en Countryclub in Eemnes er nog goed bij lag was onderhoud niet noodzakelijk. De gunstige ligging en goede conditie van de wand hebben nog steeds niet geleid tot een bezetting door oeverzwaluwen. De mens wikt, de natuur beschikt. Aan de al weer jaren geleden aangelegde wand op de grens van de woonwijk in Huizen op de grens van het voormalige Vierde Kwadrant met de Blaricummeent is ook dit jaar weer geen onderhoud gepleegd. Het voorterrein met mogelijkheden voor het aanvliegen is dichtgegroeid en dat geldt ook voor de open stukken tussen de planken die de zandwand stutten. Er is geen zicht op verbetering van de situatie. Voor het eerst sinds jaren is de wand van het Raboes (Eemnes) niet afgekrabd voor het broedseizoen. Wellicht daardoor bleef hij onbezet. Rond veel van de nestgaten van vorig jaar hielden zich vogelvlooiën op.

Oeverzwaluwen en luisvliegen

Opnieuw zijn teken verzameld als onderzoekmateriaal voor Wageningen Universiteit om na te gaan of in deze dieren de bacterie *Borrelia burgdorferi* aanwezig was. Deze bacterie wordt vaak overgebracht door tekenbeten en veroorzaakt een infectieziekte: de ziekte van Lyme. De bacterie is tot nu toe nog nooit gesignaleerd in de in voorgaande jaren verzamelde teken .

In 2011 zijn de oeverzwaluwen ook op luisvliegen gecontroleerd. Luisvliegen zijn parasieten die zich in leven houden met bloed van onder andere vogels. Er zijn twee soorten luisvliegen, die voorkomen op zwaluwen. De zwaluwluisvlieg *Stenepeteryx hirundinis* is algemeen op huiszwaluwen, maar is minder aanwezig op boerenzwaluwen en oeverzwaluwen (Schuurmans Stekhoven 1969).

Ringonderzoek

Ook in 2011 zijn weer oeverzwaluwen geringd. In totaal zijn in de periode eind mei tot begin juni tijdens ringactiviteiten op twaalf data, maar liefst 1811 oeverzwaluwen gevangen. Hiervan waren er 496, die al in voorgaande jaren waren geringd door ons of door een andere ringer. Van de acht ringlocaties lagen er zes binnen het onderzoekgebied van de Vogelwerkgroep en twee daarbuiten. Daar wordt ook al lang geringd, omdat zij binnen een afstand liggen, waarbinnen nog uitwisseling kan plaatsvinden. Zowel met Rijswijk (40 km) als met de Ooievaarplas (25 km) is dat gebeurd. In Rijswijk zijn 467 oeverzwaluwen geringd en bij de Ooievaarplas 411. In dit artikel wordt hierna verder geen aandacht meer geschonken aan het ringonderzoek in deze kolonies. Onderstaand zijn in de figuren 3 t/m 7 de terugvangsten van 2011 vermeld van eerder in dezelfde kolonie of ergens anders geringde oeverzwaluwen.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen		
	2009	2010	2011
Middenweg Nederhorst den Berg	1	14	-
Golfbaan Naarden	-	5	-
Naardermeent Naarden	-	-	1
Almere	-	1	-
Groeve Oostermeent Blaricum	-	-	1
Raboes Eemnes	1	1	-
Rijkswaterstaat Rijswijk	-	1	-

Figuur 3. Herkomst en aantal van in de kolonie Middenweg (Nederhorst den Berg) teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

Van de 26 terugvangsten stammen er 23 uit 2010. Het overgrote was deel het jaar daarvoor in dezelfde kolonie geringd, maar er zaten ook exemplaren bij die uit kolonies kwamen uit andere delen van het gebied tussen Vecht en Eem. Door ringonderzoek is bekend dat er uitwisseling plaatsvindt tussen kolonies (Speek & Speek 1984). Een leuke terugvangst is van een oeverzwaluw die uit Rijswijk zich in 2010 in Rijswijk ophield en zich nu gevestigd had in Nederhorst den Berg.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen			
	2008	2009	2010	2011
Golfbaan Naarden	-	-	16	-
Rijkswaterstaat A1/A6 Naarden	1	-	-	-
Middenweg Nederhorst den Berg	-	-	1	-
Naardermeent	-	-	-	12
Almere	-	1	1	-
Landgoed Oud Naarden Naarden	-	-	-	1
Zanderij Crailo Hilversum	-	-	1	1
Raboes Eemnes	-	1	-	-

Figuur 4. Herkomst en aantal van in de kolonie Golfbaan Naarden teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

Figuur 4 ondersteunt het idee dat jaarlijks een deel van de oeverzwaluwen dat gebroed heeft in een kolonie of er geboren is daar naar terugkeert. Terugkerende vogels waarvan de broedplaats ongeschikt is geraakt, of waarvan het broedsel mislukt is, blijven rondzwerfen en vestigen zich dan nog laat op plekken die beschikbaar komen. Dit fenomeen is wellicht opgetreden vanuit de Naardermeent, getuige de late vestiging van exemplaren op de Golfbaan die in 2011 eerder waren geringd op de meent.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen		
	2007	2008	2010
Golfbaan Naarden	1	-	7
Rijkswaterstaat A1/A6 Naarden	-	1	-
Zanderij Crailo Hilversum	-	1	-
Groeve Oostermeent Blaricum	-	-	1
Raboes Eemnes	-	-	2
Ooievaarplas Zeewolde	1	-	-
Frankrijk*	-	-	1

Figuur 5. Herkomst en aantal van in de kolonie Naardermeent Naarden teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rijkswaterstaat A1/A6 Naarden	-	-	1	-	-	-
Middenweg Nederhorst den Berg	-	-	-	1	4	-
Almere	-	-	2	-	-	-
Zanderij Crailo Hilversum	1	-	1	-	19	-
Raboes Eemnes	-	-	-	1	2	-
Zeewolde	-	1	-	-	-	-
Spanje*					1	1

Figuur 6. Herkomst en aantal van in de Zanderij Crailo Hilversum teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

In de Zanderij Crailo zijn 19 terugvangsten gedaan van de 64 daar in het vorige jaar geringde aantal oeverzwaluwen. Met bijna 30% is dat een hoog terugvangstpercentage.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen				
	2007	2008	2009	2010	2011
Middenweg Nederhorst den Berg				1	
Naardermeent Naarden					1
Zanderij Crailo Hilversum				2	
Groeve Oostermeent Blaricum		1		2	
Raboes Eemnes			1		
Ooievaarplas	1				
Frankrijk*					1

Figuur 7. Herkomst en aantal van in de Groeve Oostermeent Blaricum teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen	
	2009	2010
Raboes Eemnes	1	2
Zeewolde	1	1

Figuur 8. Herkomst en aantal van in de kolonie Eek Eemnes teruggevangen geringde oeverzwaluwen.

Legenda:

* Nog geen detailgegevens bekend

- Geen broedparen

Dankwoord

Jelle Harder en Engbert van Oort leverden belangrijke bijdragen voor dit artikel.

Vrijwilligers van het Goois Natuurreservaat zorgden er weer voor dat de wand van de Groeve Oostermeent er goed bij lag voordat de oeverzwaluwen arriveerden. Rein Zwaan (Staatsbosbeheer) droeg zorg voor het gereed maken van de wand in de Naardermeent.

Geraadpleegde literatuur

Jonkers, D.A. 2010. Waar broedden de oeverzwaluwen in 2010? De Korhaan 44 (5): 163-165.

Speek, B.J. & Speek, G. 1984. Thiemes VogeltrekAtlas, Thieme, Zutphen: 174.

Staats, E. 2011 Stijgende lijn van de broedparen van de oeverzwaluw (Riparia riparia) in Twiske voortgezet in 2011. In druk.

Schuurmans Stekhoven, J.H. 1969. Luisvliegen. Wetenschappelijke Mededeling. Nr. 16. Tweede druk. KNNV. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.

Wat zien ik ?

Wat een afknapper!

Afgelopen zomer had ik een vogeldag in mijn gezinsvakantie op Mallorca ingelast. Het nationaal park d'Albufera in het noorden van het eiland stond op het programma. In dit park heeft een aantal herintroducties plaatsgevonden, waaronder purperkoet en knobbelmeerkoet. De purperkoet laat zich al vrij snel in zijn natuurlijke habitat zien. Voor de knobbelmeerkoet word ik in het informatiecentrum van het park naar een plek verwezen waar ik er mogelijk één zou kunnen zien. Mijn eerste ontmoeting met de knobbelmeerkoet pakte echter wat anders uit. Onder een bruggetje naast het informatiecentrum zwommen twee knobbelmeerkoeten rond, als meerkoeten in een Nederlands stadspark. Ik kon ze nog net niet aanraken. Wat een afknapper! Graag had ik wat meer moeite moeten doen om de vogels in een natuurlijke omgeving te vinden.

Kees Tegelberg

Wat zien ik ?

Een vakantiewoning

Al meer dan 15 jaar brengen wij de zomervakanties door in het wonderschone Mecklenburg. Het is er heel erg rustig, de natuur is schitterend, je kunt overal wandelen, fietsen en zwemmen (in de vele meertjes) en bij slecht weer zijn er een aantal prachtige steden te bezichtigen. Vis- en zeearend, rode wouwen, blauwe kiekendieven, kraanvogels en ijsvogels voelen er zich net zo thuis als wij! Op een mooie fietstocht, waarbij ik al deze vogels tegenkwam, raakte ik in gesprek met een aardige dame die net een vakantiewoning in haar huis had ingericht. De prachtig, smaakvol ingerichte woning biedt plaats aan maximaal zes personen. Er zijn drie slaapkamers en twee badkamers, een mooie keuken en een gezellige woonkamer met subliem uitzicht. De prijs voor deze woning gelegen in het gehucht Zashendorf bij Schwerin: € 50,- per dag! Adresgegevens te bevragen bij sfvaneck@gmail.com

Sebastiaan van Eck

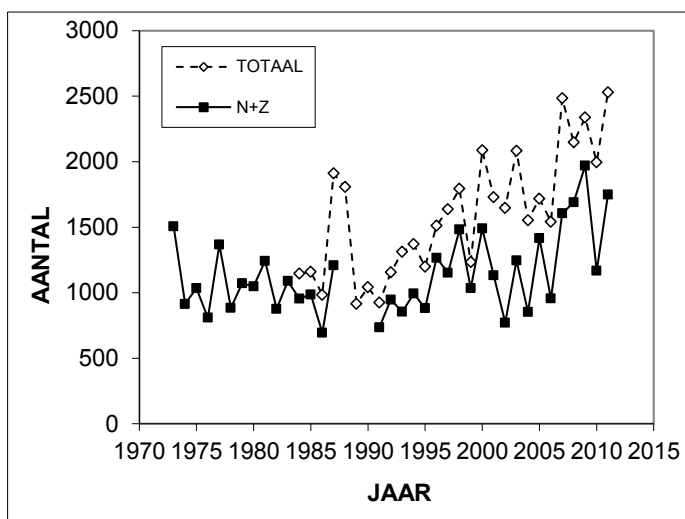
Het voorkomen van de boerenzwaluw in de westelijke Eempolders

Het jaar 2010 is door SOVON uitgeroepen tot jaar van de boerenzwaluw. In zo'n jaar kan een verhaal over de boerenzwaluw in de Eempolders natuurlijk niet ontbreken.

Jan Mooij

De boerenzwaluw is er gedurende ongeveer de helft van het jaar in flinke aantallen aanwezig in de Eempolders. Er wordt gebroed en gevoergerd. De ontwikkeling van de totale aantallen waargenomen vogels is te zien in figuur 1. Tot ongeveer 1990 lijkt sprake van een lichte afname, die trouwens niet significant is. Na 1990 nemen de aantallen duidelijk toe. In de oorspronkelijke telgebieden Noord en Zuid gaat die toename met 2,7% per jaar, in de Oostermeent zelfs met 5,3% per jaar.

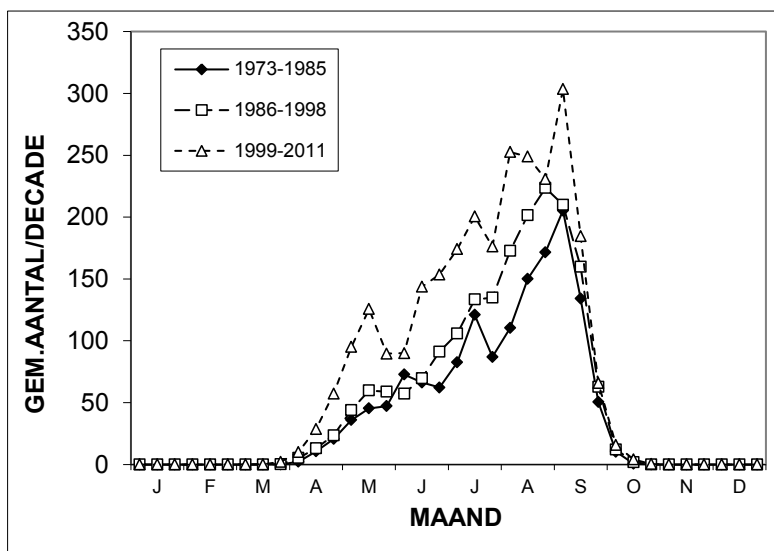
De aantallen per telgebied ontlopen elkaar niet veel. Omdat de Oostermeent veel kleiner is dan de andere deelgebieden is de dichtheid van boerenzwaluwen daar veel hoger dan in de rest van het gebied.

Figuur 1. Totaal aantal getelde boerenzwaluwen per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

Als we naar de presentie kijken dan zien we dat de boerenzwaluw ongeveer de helft van het jaar aanwezig is. Er is een lichte toename van de presentie. Dit komt doordat in de loop van de jaren de aankomstdatum iets naar voren schuift. Een berekening geeft aan dat de boerenzwaluw rond 2011 gemiddeld ongeveer 14 dagen eerder aankwam dan rond 1973. Deze vervroeging vindt bijna helemaal plaats vanaf ongeveer 1990.

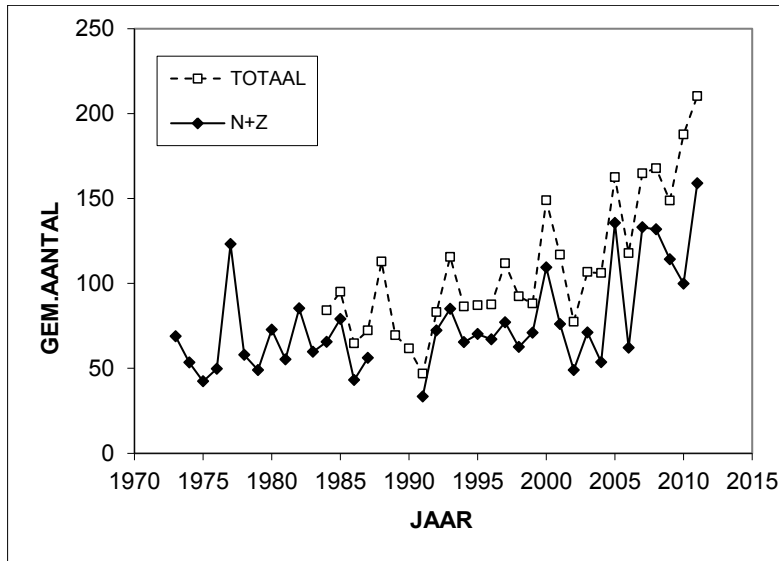
Omdat wij om de veertien dagen tellen is het resultaat niet erg precies, maar door het grote aantal jaren is het toch redelijk betrouwbaar. De orde van grootte klopt dan ook heel aardig met de resultaten van onderzoek met nestkaarten (van Turnhout et al 2011). Daar vond men tussen 1992 en 2008 een vervroeging van het legbegin van ongeveer 10 dagen. De vertrekdatum in de Eempolders blijkt sinds 1973 niet significant veranderd te zijn.

Figuur 2. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen per decade voor drie periodes van dertien jaar.

De verdeling over het jaar is in alle periodes ongeveer hetzelfde. Vanaf begin april lopen de aantallen geleidelijk op, tot ze rond begin september een maximum bereiken. Daarna verdwijnen de zwaluwen snel en in oktober zijn er nauwelijks meer waarnemingen. De voorjaarstrek gaat vooral langs de kust en is in onze omgeving vrijwel te

verwaarlozen. We beginnen dus met geleidelijk aankomende vogels. Boerenzwaluwen hebben twee of drie legfels per jaar. De jongen uit de eerste broedsels blijven in de buurt tot de najaarstrek aanvangt. Dit zou de geleidelijke toename in de loop van het seizoen kunnen verklaren.

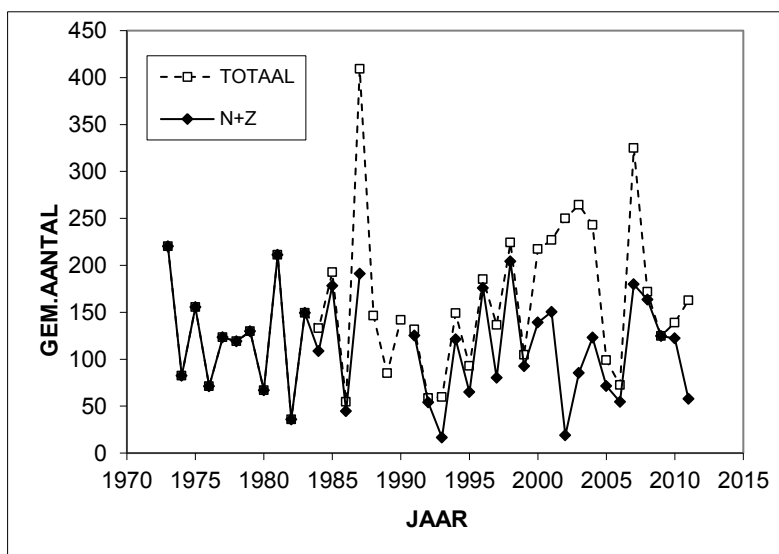

Figuur 3. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen in mei, juni en juli. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

Figuur 4 geeft de gemiddeld waargenomen aantallen van mei tot en met juli, een periode waarin we alleen met broedvogels te maken hebben. We zien over de hele periode een toename die de laatste jaren lijkt te versnellen. Gemiddeld nemen de aantallen in het oude gebied vanaf 1973 toe met 1,5% en in de Oostermeent vanaf 1984 met 4,7%.

Dit verschilt sterk met de landelijke ontwikkeling. Volgens het Broedvogel Monitoring Project van SOVON is het aantal broedende boerenzwaluwen in het begin van de jaren negentig tot ongeveer de helft gedaald om daarna weer op te lopen tot ongeveer driekwart van het oorspronkelijke aantal. Van Turnhout et al (2011) noemen zelfs een achteruitgang tussen vijftig en vijfenzeventig procent in de afgelopen veertig jaar. In de Eempolders gaat het dus een stuk beter met de boerenzwaluw dan gemiddeld in Nederland.

Rond 1990 begon in de Eempolders de landinrichting waarbij een flink aantal boerderijen in de polder gebouwd werd. Het lijkt er op dat die boerderijen nieuwe nestelgelegenheid voor de boerenzwaluwen boden zodat het aantal broedvogels kon toenemen. Vanaf 2004 heeft onze Vogelwerkgroep een project in de Eempolders waarbij onder bruggetjes nestkastjes voor boerenzwaluwen (en witte kwikstaarten) worden aangebracht (Bieshaar & Jonkers 2011). Deze nestkastjes worden veel gebruikt. Figuur 3 suggereert dat met name in de telgebieden Noord en Zuid er vanaf dat jaar een extra toename van de aantallen is, maar gezien de grote schommelingen is dat niet meer dan een indruk.

Figuur 4. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen in september. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

De najaarstrek gaat juist wel door het binnenland. We krijgen daardoor vanaf augustus ook te maken met doortrekkende boerenzwaluwen. Dit is de periode met de grootste aantallen. De gemiddelde aantallen in september blijken niet duidelijk te veranderen. De variaties zijn groot. Een belangrijk deel van die variatie komt natuurlijk doordat de

periode kort is en er per jaar dus maar een paar tellingen van belang zijn, zodat toevallige variaties een grote rol spelen. Het valt op dat in sommige jaren veel zwaluwen in de Oostermeent worden gezien en weinig in de rest van het gebied of omgekeerd. Zowel in Nederland als in Scandinavië en Noord-

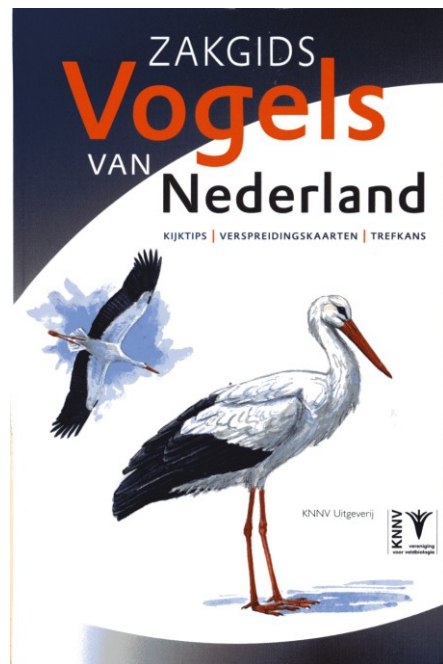
Duitsland, waar onze trekvogels vandaan komen, meldt men een duidelijke afname van de aantallen broedvogels. Het is dan ook verrassend dat de aantallen in september bij ons niet afnemen. Misschien blijft een deel van onze eigen broedvogels en hun jongen lang hangen. Het lijkt niet waarschijnlijk dat in de loop van de tijd de polders aantrekkelijker voor trekkende boerenzwaluwen zijn geworden.

Referenties

- Bijlsma, R.G., Hustings, F., & Camphuysen, C.J., 2001. Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht
- Lensink, R, 2002, Boerenzwaluw *Hirundo rustica* p. 180 in LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co., Haarlem
- Bieshaar G. & D.A. Jonkers, 2011. Nestelhulp voor Boerenzwaluwen onder duikers en bruggen. Het Vogeljaar (59): 140-147.
- Van Turnhout C. & B. van den Brink, 2011. Trends in broedsucces van Boerenzwaluwen. Het Vogeljaar (59): 114-120.

Zakgids Vogels van Nederland

Dit compacte boekje is een echte zakgids met een geplastificeerde omslag die door zijn afmetingen en gewicht zelfs kan worden meegenomen in een jack. Snelzoekers met kenmerkende soorten van families en daarbij essentiële informatie verwijzen naar waar men in de gids ongeveer moet zoeken. Hij geeft bij elke soort korte en bondige informatie over zaken, die met oog en oor kunnen worden waargenomen. Als handreiking voor meer details geven de auteurs aan waar de betreffende soort te vinden is in het Handboek Vogels van Nederland van dezelfde uitgever. Voor elke soort is de informatie samengebracht op één bladzijde. Het bovenste deel daarvan is voor de afbeeldingen. Een verspreidingskaartje laat zien waar de soort kan worden aangetroffen. Bij de vogelafbeeldingen, die een hoge kwaliteit bezitten, is aangegeven waar speciaal op gelet moet worden. Het benedendeel bevat een tijdsbalk met de maanden waarin men de soort kan aantreffen. Verder wordt de status vermeld, waaruit de waarnemer kan opmaken of het wel of geen broedvogel is, wintergast, etc. Ook om welke aantallen het gaat. Kort en krachtig is de informatie over herkenning, gedrag, geluid en habitat. Een goed idee zijn de kijktips bij elke soort. Aan een aantal zeldzaamheden en exoten wordt apart aandacht geschonken. Een vondst zijn de op een dubbele pagina afgebeelde impressies van vogels in hun leefgebieden aan de kust, op het boerenerf, akkers, vochtig graslanden, moerassen en voertafels.

Redactie

Ger Meesters, Luc Hoogenstein & Jip Louwe Kooijmans 2011. Zakgids Vogels van Nederland. Gebonden. 11 x 17 cm, KNNV Uitgeverij, Zeist. 320 blz. ISBN 978 90 5011 34 9. Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl. Prijs € 16,95.

Vogeltrek over het Gooi

Plotseling zijn eind april de gierzwaluwen terug. Drie maanden later verdwijnen ze even plotseling. Wie kent niet de fascinatie van roepende, overtrekkende ganzen in de winter? De vogeltrek boeit het hele jaar door. Ook over het Gooi!

Fred van Klaveren

Verwacht en onverwacht

Waarom maakt vogeltrek zo'n indruk op vogelaars en niet-vogelaars? Dat is het onverwachte. Opeens zijn daar die ganzen of kraanvogels. Plotseling een stip aan de lucht, een handvol zwaluwen, uitgestrooid over het landschap. Was je dit nog niet, dan is op dat moment de vogelaar wel geboren. Want naast de vroege vogelzang maakt niets zo'n indruk op mensen, als de trek van vogels.

Door opgedane kennis kunnen we inmiddels met de kalender ongeveer voorspellen wanneer we koperwieken, of een visarend kunnen verwachten. Het onverwachte voorbij, maar het genoegzaam blijft. En wie kijkt, die ziet!

Vogeltrek staat niet op zichzelf. Het verschijnsel is onlosmakelijk verbonden met het landschap en de uitingen van de seizoenen. Ook de vogelaar mogen we niet vergeten. De zintuigen tot de laatste zenuw op scherp: opspelende hormonen door de aanwakkerende herfst lokken haar/hem naar buiten. Veranderingen in de stofwisseling spelen niet alleen de vogels parten.

Wat is vogeltrek?

Vogeltrek kun je zeer bondig omschrijven als het zich verplaatsen van individuen, op basis van veranderingen in de stofwisseling, veroorzaakt door wijzigingen in de directe leefomgeving van de vogel. De herfsttrek wordt in gang gezet door afnemend licht, stervende insecten en temperatuurverschillen. De vogels in Scandinavië worden werkelijk in de kou gezet en als ze niet vertrekken zullen, naast insecteneters, ook de zaadeters het niet overleven. Wereldwijd zijn de jaarlijks terugkerende, veranderende omstandigheden voor een vogels zó ingrijpend, dat ze zich wel in een voorkeursrichting moeten voortbewegen en dat is trek.

We spreken niet alleen van vogeltrek in de herfst. Wie kent niet het verlangen naar het voorjaar, na een koude en donkere winterperiode? Dat is het reikhalzend uitkijken naar vogeltrek! Of het weten dat de zomer voorbij is, als de barbecue hevig wordt verstoord door een vlucht roepende, doch altijd onzichtbare regenwulpen? En wie kent niet het gelukzalige gevoel van eindeloze V-'s onder een hemelsblauwe vrieslucht, met nog hoger daarboven de lokroep van de veldleeuwerik? Kippenvel met een jas aan! Kortom, vogeltrek is er dus altijd. Vogels uit alle windstreken zijn altijd onderweg. Ringers vangen altijd vogels. Tellers tellen altijd vogels. Vogels en voedseltrek, slaaptrek, voorjaars- én herfsttrek, vorst- en sneeuwvluchten. Verzamelen, verkennen en verdwalen. Het onverwachte lokt. De herfsttrek, met zijn miljoenen vogels, maakt wel de allergrootste indruk!

Overvliegende kraanvogels

Foto: Nel Huese

Niets is nog geheel zeker. Daarom vindt er nog veel onderzoek plaats naar de gedragingen van trekvogels. Niet in het minst omdat ook de mens met zijn machines en 'targets' zich zo nodig in die ruimte tussen de vogels moet begeven.

Omdat nog veel onzeker is durf ik te veronderstellen dat vooral de West- en

Midden-Europese broedvogels standvastiger zijn dan Scandinavische vogels of beesten uit de omgeving van de Middellandse Zee. Dit heeft vooral met het klimaat en het weer te maken. In West- en Midden-Europa is het niet te koud en niet te warm en het gunstige seizoen, met volop voer en dekking duurt duidelijk langer. In het noorden is het al weer snel te koud en in het zuiden alras te droog. De gevolgen kunnen niet uitblijven. Dus op het moment dat de vogelaar in het Gooi denkt dat zijn innerlijke rust is weergekeerd, na het afronden van die afmattende broedvogelinventarisatie, komt eind juni plots een groepje sijzen over zijn tuin! Of de eerste smienten in een donkere julinacht. Soms geelpootmeeuwen of een zwarte ibis uit het zuiden. Of wat dacht je van de groenpootruiters op een warme augustusavond, waaraan geen einde leek te komen? Er zijn zelfs Noord-Europese steltlopers die, wanneer zij niet broeden, het hele jaar door de vogelaar achtervolgen. Het is een loodzware hobby.

Immense aantallen

Door recente tellingen weten we, dat met name na het broedseizoen, miljoenen vogels over het Gooi, de Vechtstreek en de Eempolders hun vlucht ondernemen naar bekende en onbekende oorden. De telpost Corversbos heeft daar van 1987 tot en met 2008 een belangrijke rol in gespeeld. Niet dat boven die ene telpost zich alle vogeltrek manifesteerde! Nee, die is slechts één punt van waaruit alle trekvogels binnen een denkbeeldige cirkel werden waargenomen en geteld. Van de trekvogels, die in een breed front over het werkgebied vlogen, is dus maar een deel gezien. Als dagelijks geteld zou zijn, tussen 21 juli en eind november, dan zouden op deze ene plek met gemak een paar honderdduizend trekvogels zijn overgevlogen. Zouden we in het gehele werkgebied gedurende deze periode waarnemingen hebben gedaan,, vanaf een denkbeeldige lijn noordwest-zuidoost over het Gooi e.o., dan zou het aantal trekvogels naar ik aanneem zo'n 1,5 tot 2 miljoen vogels hebben bedragen. Om een idee te geven van de aantallen. We hebben het hier alleen nog maar over 'zichtbare dagtrek'! Niet meegerekend zijn de vogels die tijdens de dag wel zijn gehoord, maar niet zijn gezien, omdat ze met de wind méé te hoog vlogen voor het menselijk oog of juist door de mist niet konden worden waargenomen. Dit zijn buitengewone

aantallen! Vele soorten trekken nota bene ook nog eens 's nachts over. Ook tamelijk onzichtbaar. Als je geluk hebt hoor je tureluurs, wintertalingen en koperwieken in het donker. Dan weet je dat de lucht gevuld zal zijn van vogels die hun heil elders zoeken en hun weg vinden met behulp van de hemellichamen en het aardmagnetisme. Vogels als ganzen, eenden, steltlopers, lijsters, spreeuwen, en diverse andere zangvogels als zangers, vinken en gorzen. Vliegverkeer wordt niet zelden stilgelegd of omgeleid.

Elzen vol trekkende kramsvogels Foto: Nel Huese

Vogeltrek en landschap

Goed, nog even terug naar wat we wél kunnen zien en wáár dan wel. Het werkgebied is grofweg onder te verdelen in open en gesloten gebied. Open gebied betreft de Eempolders, de grote heidevelden, de veenweiden en Vechtplassen en de randmeren (Kole et al. 1996). Gesloten gebied zijn de (grote moeras-) bossen en buitenplaatsen en de stedelijke gebieden. Trekvogels volgen de patronen in het landschap, óf niet. Het is per soort of soortgroep bepaald wie de landschapspatronen volgt of gewoon hoog over het Gooi e.o. naar het zuidenwesten vliegt. Gemiddeld genomen vliegen watervogels over waterrijke gebieden en volgen bosvogels de bosranden of bosrijke streken. Deze 'splitsing' geldt voor het hele land. We kennen daardoor de 'blauwe route'. Dit is een belangrijke trekroute van watervogels en steltlopers van de oostelijke Waddenzee (vanuit Noord-Europa), over Zuidwest-Friesland, de Flevopolders, de Vechtplassen en het Groene Hart, naar onze Delta: het westelijke rivierengebied en Zeeland. Deze route ligt over het westelijke deel van het werkgebied, met name over de Vechtplassen. Dus daarom misten we de – meeste- pijlstaarten boven het Corversbos!

Kortafstandsvliegers of vogels die de tijd nemen om hun overwinteringsgebied te bereiken, zoals vinken, volgen nauwkeurig de patronen van het landschap en blijven in de buurt van de landschapstypen waar zij zijn geboren, maar ook waar zij rust en voedsel kunnen vinden. Zo zie je nu veel groepen vinken uit Zweden, onderweg naar Midden-Frankrijk, in onze bossen bijtanken op beukenootjes.

Er zijn ook de soorten met haast. Dat zijn de vogels die stevig doorvliegen, meestal over grote afstanden en doelgericht. Die zien alle landschappen van het werkgebied onder zich doorglijden als een tweedimensionaal decor. Vogels uit Oost-Europa of Midden-Rusland, zoals roek en kievit, trekken westwaarts in grote groepen en in korte tijd. Doorgaans alleen tijdens gunstige winden (oost) en op grote hoogte. Elke relatie met het hun vertrouwde landschap is losgelaten, behalve wanneer ze moeten rusten en eten. Nog een voorbeeld is de koperwiek. Vanaf de tweede week van oktober trekken in enkele weken tijd vele miljoenen koperwieken weg uit Scandinavië en Rusland. Een deel komt over het werkgebied. Tijdens rustig weer kunnen wolken en fronten van deze lijsters richting west en zuidwest worden gezien. Aantallen die op één dag gemakkelijk 50.000 koperwieken of meer kunnen bedragen! Met gemak bereiken ze die dag nog de duinen van Wassenaar!

Dan heb je nog zwervers, die zich meer laten leiden door gunstige of juist ongunstige weersomstandigheden. Deze zwervers hinken rustig aan, van gebied naar gebied of blijven, zoals van de grote roofvogels de Buizerd, wachten totdat gunstig weer ze in korte tijd verder kan brengen. Een Wespendif, die gebruik maakt van goede thermiek kan daarbij een paar honderd kilometer per dag overbruggen. Regent het de volgende dagen, dan doet-ie het rustiger aan.

Grauwe gans en goudplevier vluchten voor de vorst en sneeuw uit en maken daarbij relatief kleine sprongen. Juist zij zijn dan aangewezen op verschillende rustige gebieden, waar ze voldoende vetreserves kunnen blijven opbouwen. Mits zij door een koude-inval worden overrompeld; dan gaan zij haastig op de vleugels.

Vogeltrek over het Gooi

Kunnen we in de Vechtplassen, het Gooi en de Eempolders deze fenomenen ook allemaal waarnemen? Jazeker! Ondanks de breedfronttrek, waarbij de grote aantallen meer diffuus overvliegen en dankzij de verschillende landschapstypen in ons werkgebied is er bijzonder veel trek te zien (Figuur 1).

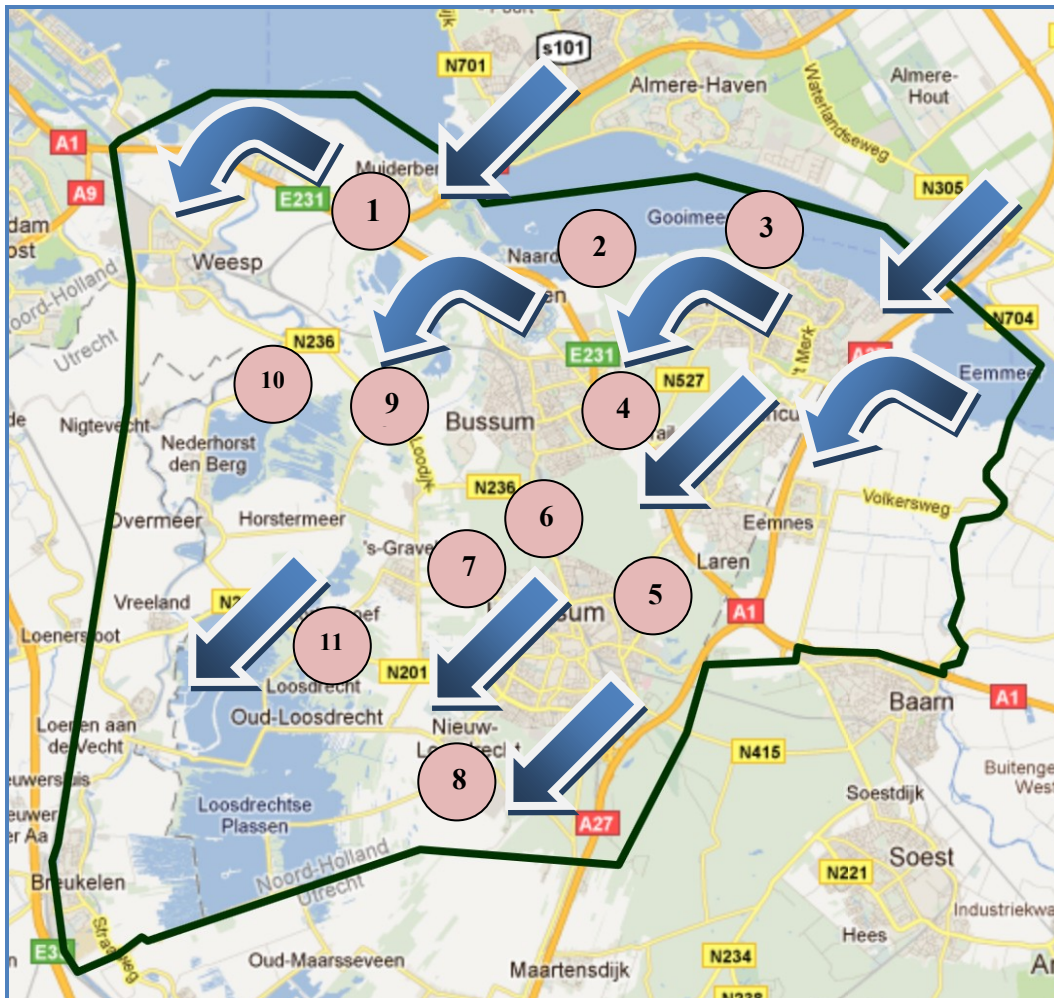
De 'blauwe route' ligt precies boven het werkgebied. Voor de trekvogelteller is het bestaan van de randmeren van groot belang. Er vindt nog steeds stuwing plaats uit het oosten, vanaf Harderwijk richting het Gooi. Vóór de aanleg van de Flevopolders moet het spectaculair zijn geweest aan 'onze' Zuiderzeekust (Jonkers et al. 1987)! Echter, veel vogels vinden inmiddels ook de Flevopolders op hun weg en piepen er via het Muiderzand en de Hollandse Brug tussenuit. Aalscholers uit Noorwegen, wulpen uit Zweden, pijlstaarten uit Finland en ganzen uit Siberië; dit is allemaal waar te nemen! Het werkgebied ligt ook gunstig voor roofvogels, die via Falsterbo Scandinavië verlaten. Hoewel het grootste deel van de wespendifen, buizerds en torenvalken ten oosten van ons werkgebied doortrekt, kunnen er nog behoorlijke aantallen roofvogels worden gezien en in vele soorten.

Wat zijn nu de gunstige plekken om van de zomer tot en met de late herfst vogels tijdens hun trektocht waar te nemen? Als aan alle voorwaarden is voldaan, je staat met zonsopgang in het veld en de stijve nek is even vergeten, dan is in het werkgebied op diverse plekken veel te beleven.

De stuwing langs de randmeren levert veel zangvogels op langs de Oostermeent (Theetuin), bij de Huizerpier en Valkeveen. Vogels die het binnenland in trekken volgen de landschapspatronen van de heidevelden en bossen en zijn waar te nemen bij 't Bluk (Zuiderheide) en de Hoorneboeg. Bekende en zeer goede punten zijn de Tafelbergheide (Huizen), het Corversbos, de Natuurbrug, Einde Gooi en Egelshoek (Kole et al. 1996). Verder zijn er nog veel trekvogels te zien, die over de waterrijke gebieden vliegen, zoals over het westelijke deel van het Naardermeer (Bovenmeent) en het noordelijke deel van

de Spiegelpolder en over de Ankeveense en Kortenhoefse Plassen, via de Loenderveense Plas en Breukelen naar het zuidwesten. Zoek hier de rustige plekken op voor doortrekkende watervogels en steltlopers, maar ook voor

zangvogels en roofvogels. Bekend zijn ook de Kromme Goog (Ankeveen), de ringdijk van de Horstermeer, de Kromme Rade en het Oppad en de eendenkooi bij Tienhoven.

1	Muiderberg:	watervogels, steltlopers, roofvogels, zangvogels
2	Magdaleen:	watervogels, meeuwen, sterns, steltlopers, zangvogels
3	Huizerpier:	watervogels, meeuwen, sterns, steltlopers, zangvogels
4	Tafelbergheide:	watervogels, roofvogels, zangvogels
5	't Bluk:	roofvogels, zangvogels
6	Natuurbrug Zanderij Crailo:	watervogels, roofvogels, zangvogels
7	Corversbos:	watervogels, roofvogels, zangvogels
8	Eindegooi:	watervogels, steltlopers, roofvogels, zangvogels
9	Bovenmeent:	watervogels, meeuwen, sterns, steltlopers, roofvogels, zangvogels
10	Spiegelpolder:	watervogels, meeuwen, sterns, steltlopers, zangvogels
11	Kromme Rade:	watervogels, steltlopers, roofvogels, zangvogels

Figuur 1. Het werkgebied van de VVG. De pijlen geven bekende trekroutes aan. De cijfers verwijzen naar goede waarnemingsplekken voor trekvogels. (Kaartje: F. van Klaveren, met dank aan D. Prop).

Trektelpost Corversbos 20 jaar Foto: Rien Rense

Zin in trek?

Het werkgebied van de VWG biedt tal van mogelijkheden om trekvogels waar te nemen. Hierboven is, heel in het kort, vooral de najaarstrek belicht. In het werkgebied zijn geen telposten meer regelmatig actief. Wil je de herfsttrek en het tellen van trekvogels eens meemaken, bezoek dan een telpost in de buurt, te vinden via www.trektellen.nl, of spreek samen een excursie af in het Gooi e.o. Voorjaarstrek is een heel ander verhaal en buiten klopt de winter aan de deur. Dus dat laat helaas nog even op zich wachten. Veel kijkplezier!

Geraadpleegde literatuur

Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken, 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Avifauna van het Gooi, de Vechtstreek en de Eempolders. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.
 Kole, R.A. & D.A. Jonkers, 1996. Vogels kijken in Gooi en Vechtstreek. Uitgave 100. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. (Een informatieve gids in zakboekformaat voor mensen die vogels willen observeren in het Gooi, de Vechtstreek en de Eempolders).

Mutaties Ledenbestand 15 oktober 2011

Nieuwe Leden

Mw.B.v.Bel	Lange Stammerdijk 7 b	1109 BK Amsterdam ZO	0294-418406
Mw.J.M.Beudeker	Cereslaan 17	1402 LG Bussum	06-33925904
Mw.M.Bijpost	van Beuningenstraat 159 b	1051 XN Amsterdam	020-6866151
S.van Dijk	Outshoornlaan 32	1222 LL Hilversum	035-7730594
J.G.Koopmans	Fazantenhof 94	3755 EJ Eemnes	035-5389507

Adreswijzigingen

Mw.J.Ebeling-Koning	Ruimzicht 322	1068 DA Amsterdam	06-33968645
R.Kes	Zomerkade 160	1273 SP Huizen	035-8873310

Bedankt

R.M.Bekker	Loosdrechtseweg 116	1215 KB Hilversum
M.W.Essenburt	Onderwei 5	1273 TA Huizen
J.W.Hoetmer	Daslook 63	3611 RR Breukelen
Mw.M.M.Hoyng	Pr.Hendriklaan 84	3743 KC Baarn
Kasteel museum Sypsteyn	Nw. Loosdrechtsedijk 150	1231 LC Loosdrecht
Mw. J.J.M.de Koning-Lavaleije	Roerdomp 26	3755 GH Eemnes
R.Kuijper	Tulpstraat 6a	3742 RP Baarn
Mw.T.G.Mulder-Geusebroek	Meikevermeent 30	1218 HE Hilversum
R.Pieteron	Burg.Dolmanslaan 31	3604 CA Maarssen
Mw. P.L.Smit-Muns	Tulpstraat 24	1271 NJ Huizen
C.Tims	Lopikerschans 7	3432 CM Nieuwegein
Mw.A.v.d.Veer-IJsseldijk	C.Evertsenstraat 93	1215 LL Hilversum
Mw.M.de Wolf-Molenaar	Hasselaarlaan 25	3755 AV Eemnes

Vogels op de leestafel

Wat bepaalt of mijn vrije dag een geslaagde vogeldag wordt? Natuurlijk het aantal vogels of de soorten die zich laten zien. En het belevingsaspect! Daar heeft vaak het weer veel invloed op. Vandaag -uitgerekend op de dag dat ik wil gaan genieten van het gevleugelde buitenleven! - is het mistig en druilerig. Zelfs in mijn tuin zie ik nauwelijks dat wat er onder mijn tuintafel schuift geen muis is maar een huismus (of toch een heggemus?). Dat wordt vandaag dus niks, alhoewel ...

Carel de Vink

Uit mijn boekenkast diep ik een vogelboekje op. Jaren geleden van een buurvrouw gekregen. Ik kreeg er twee. Een met die kneuterige 'noordsche zeezwaluw' en 'kapmeeuw' in het deeltje '*Zee en strand*'. Degene die ik nu pak heet '*De vogels rondom ons huis*', geschreven door de legendarische Jan P. Strijbos. 'Met een boekje in een hoekske' staat achterop. Libellenreeks nr. 176-177; tweede druk. Prijs: 45 cent; bij afname van 4 stuks 40 cent en bij acht of meer 35 cent per stuk. Dubbele nummers, zoals deze 176-177, dubbele prijzen. Pre- historische bedragen, zelfs voor het oude vertrouwde tijdperk van de nationale gulden. Enig zoekwerk levert me de volgende informatie: De eerste druk verscheen in 1937. Deze tweede in 1938. De laatste crisisjaren. Des te meer ben ik benieuwd wat er in die jaren zo vlak voor de oorlog en lang voor de snelweg- en Vinexcultuur te melden viel over de vogels in 'onze' achtertuin'. Natuurlijk zullen exoten als halsbandparkiet en nijlgans er niet in staan. Die laatste is nog geen algemene parksoort, maar onlangs ontdekte ik een nieuwe trend in kerkbezoek: twee lawaaiige exemplaren op de trans van de Oude Kerk in Huizen. Van tevoren stel ik ook vast dat de turkse tortel zal ontbreken: die kwam pas in 1947 ons land binnenfladderen.

Na een inleiding in bloemrijke taal, begint tot mijn persoonlijke tevredenheid het eerste hoofdstuk met naamgenoot de vink. Afgezien van de spelling zou dat stuk zonder meer in een soortbeschrijving anno 2011 passen. Dat geldt voor wel meer soorten. Ik ga op zoek naar opmerkelijke verschillen. De putter is beslist algemener geworden, al broedt deze soort nog steeds niet uitbundig in onze dorpen en steden. Het meest nog in de Vechtstreek. De kneu is nu juist wat minder algemeen binnen

de bebouwde kom en zelfs daarbuiten. Ook buiten het broedseizoen. De huismus is ook plaatselijk minder algemeen en dat geldt zeer zeker voor de ringmus, die het boekje nog 'plaatselijk vrij algemeen' kon noemen. In Gooi- en Vechtstreek kijk je ervan op als je een groepje tegenkomt. In Eemland en rond de Hilversumse Meent heb je wat meer kans. De goudvink geldt zeker in onze gebieden als meer dan 'vrij zeldzame broedvogel', waaraan Strijbos toevoegt: 'In het Westen is hij echter zeldzaam.' Toegegeven, het is zeker nog geen alledaagse vogel in onze tuinen. Maar in veel villawijken kun je hem zelfs als broedvogel jaarlijks aantreffen. Dat de appelvink tegenwoordig in parken en grote tuinen broedt, leek in 1938 nog ondenkbaar. De geelgors 'broedt door het geheele land.' Was dat nog maar waar! De bonte kraai ('zeer talrijke wintervogel') is nu ronduit een zeldzaamheid in ons gebied. Ook de verspreiding van de roek als kolonievogel geeft voor Midden- en West-Nederland een te rooskleurig beeld. Eksters waren tot de jaren '60 vogels van het platteland: 'Nestelt soms tot dicht bij de stad.' Inmiddels mag je hem toch wel een ingeburgerde soort van onze woonwijken noemen.

Ronduit verbazend is het noemen van de wielewaal als broedvogel van o.a. grote tuinen en parken. Dat doet deze soort zelfs niet meer in gebieden waar de soort veel algemener is dan in ons areaal. Bij de 'Meezen' mis ik glanskop en kuifmees, die niet alleen op onze voedertafels verschijnen, maar ook in grotere tuinen en op begraafplaatsen tot broeden komen. Ooit deed de zwarte mees dat ook, maar die neemt -net als de matkop- in onze omgeving zorgwekkend in aantal af. In het boekje ontbreken ook deze twee. Over het vuurgoudhaantje lees ik: 'Enkele

broedgevallen uit Noord-Brabant en in de oostelijke provincies.' Nog steeds geen algemene soort hier, maar toch jaarlijks wel als broedvogel aan te treffen in de bossen van het Goois Natuurreservaat. In de winter in onze tuinen te zien.

Van de spechten worden alleen de (grote) 'bonte specht' en de kleine bonte specht als mogelijke tuinbezoekers genoemd. In tegenstelling tot wat nogal eens wordt aangenomen, was de zwarte roodstaart al vóór de oorlog een 'plaatselijk vrij algemeen zomervogeltje'. Ofschoon ik de nachtegaal ooit een zomer lang hoorde zingen bij de sportvelden van SDO in Bussum, verrast Strijbos mij door deze soort in zijn boekje op te nemen. De verklaring ligt in de verwijzing naar de duinstreek: 'Rond Bloemendaal, Vogelenzang en Castricum trof ik zingende nachtegalen tot in de buitenwijken aan'. Dat soorten als braamsluiper en spotvogel zich in de Randstad nauwelijks meer in parken thuis voelen, was ruim 70 jaar geleden ondenkbaar. Hun plaats lijkt voorzichtig te zijn ingenomen door de toen niet vermelde grauwe en bonte vliegenvanger. Van winterwaarnemingen van tiftjaf van 'zwartkop tuinfluiter' was waarschijnlijk nog geen sprake. Als wintersoort binnen de stad mis ik de grote gele kwikstaart. De landelijke teloorgang van de kuifleeuwerik - momenteel jaarlijks nauwelijks nog enkele paren- heeft velen van ons verrast. Strijbos somt een flink aantal terreinsoorten op, waar je de vogel broedend zou mogen verwachten. Slotzin bij de beschrijving: 'Bij inval van strenge vorst zien we soms grote vluchten van tientallen vogels bij elkaar'. Mijn persoonlijke topaantal: zeven stuks bijeen, lang geleden in 1970 of '71.

Als goede pestvogelwinters noemt het gidsje: 1913-1914, 1921-1922 en 1932-1933. Gelukkig komen daar nog steeds opnieuw winters bij. Het broeden van de holenduif in stedelijk gebied wordt vermeld als nieuw fenomeen. En passant wordt de 'tortelduif' (zomertortel) genoemd als broedvogel tot in de stad. Daar hoeft je nu niet meer om te komen. De koekoek weet in de Vechtstreek en langs de Randmeren inderdaad de dorpen nog wel te vinden. Maar of je behalve als ringtone of klok deze vogel in Hilversum nog zou kunnen horen, waag ik te betwijfelen. In Bussum heb ik deze soort al zeker in geen vijf jaar meer gezien. De laatste was een roepend

overvliegende passant.

De kerkuil en steenuil zijn naar het boerenland verbannen. Dat sperwers en inmiddels ook de slechtvalk binnen de bebouwde kom zou(den) gaan broeden, was voor de auteur nog niet denkbaar. Beide soorten worden door hem als doortrekkers in herfst en winter genoemd. De havik blijft onvermeld. Na een dieptepunt in de jaren '60-'70 is de ooievaar inderdaad terug in onze dorpen.

Naar mijn idee maakt het waterhoen de laatste jaren moeilijke tijden door als broedvogel*. Waar zie je nog grote wintergroepen? In tegenstelling tot deze soort en afwijkend van wat het boek beschrijft, heeft de meerkoet alle schuwheid afgelegd en onze vijvers en vaarten veroverd. Onder de genoemde watervogels mis ik kuif-, tafel- en kraakeend, die onze parken weten te waarderen, zeker in het winterhalfjaar. De laatste eigenlijk nog maar sinds een jaar of acht! De fuut is ook al opgeschoven in 'urbane' richting. Zijn naam komt in deze uitgave niet voor. Dodaars als wintergast in vijvers en vaarten zou nu ook vermelding verdienen. Verder mis ik bij de meeuwen de grote en kleine mantelmeeuw. Die komen even graag een graantje meepikken wanneer er eendjes gevoerd worden, als de 'kapmeeuw', zilvermeeuw en 'kleine zilvermeeuw' (stormmeeuw). Ook de grote herrieschopper van onze woonwijk, de op daken broedende scholekster, ontbreekt. Het is trouwens de vraag of deze zich als broedvogel op de daken zal weten te handhaven, nu de

sportvelden grotendeels veranderen in complexen van kunstgras.

Het met zwart-wit foto's en penschetsen, ook o.a. bouwtekeningen van nestkastjes) uitgevoerde 'boekske' mist natuurlijk nog wel meer soorten. Al blijft het bijvoorbeeld discutabel of de ijsvogel zonder een aantal topjaren tot broeden zou zijn gekomen langs de grachten van de Naarder Vesting. Maar het is leuk, zo'n 'vergelijkend warenonderzoek'. Het

boekje heeft me gefascineerd, meer dan ik had verwacht. De grauwe dag is omgevlogen! Het grijs neigt al naar schemer. Het regent inmiddels hard. Buiten schuifelt een 'heggenmusch' langs de schuifpui. Een vage verrassing flapt over en maakt mijn vogeldag compleet: een houtsnip! Een in het boekske onvermelde soort, die in de winter tot in kleine tuinen kan verschijnen en dat ook in vervlogen jaren ongetwijfeld al wel deed.

Geraadpleegde literatuur

Strijbos, Jan P. 1938. De vogels rondom ons huis. Tweede druk. Uitgeverij. Bosch & Keuning, Baarn

Het Vogeljaar, 14^e jrg. No. 1 (maart 1966): speciaal nummer over Jan P. Strijbos.

** In het VWG-rapport 'Broedvogels van Ankeveen 2010' stellen Chr. Brinkman en D. Prop dat de teruggang van het waterhoen in dat gebied te wijten valt aan de strenge winters van de laatste twee jaren. Deze negatieve tendens is volgens mij al meer dan tien jaar merkbaar. Ondanks de zachte winters rond de millenniumwisseling. Voor genoemd verslag: zie de website van onze vereniging.*

Nieuwe uitgaven van de Vogelwerkgroep

Publicaties zijn te lenen uit de verenigingsbibliotheek. De medewerkers krijgen gratis een exemplaar.

Dick Jonkers

Vogeltellingen in tuinen

Het tuinvogelonderzoek is opgestart in 1992 en met dit verslag zijn de resultaten van het 19^e onderzoekjaar gepubliceerd. Het is een monnikenwerk geweest om de vele duizenden gegevens uit te werken en jaarlijks daarover een rapport te laten verschijnen met de onderzoekresultaten. Van 1995 t/m 2009 is dit in de vertrouwde handen geweest van Fernand Jager. Vijftien jaar lang heeft hij zich ingespannen voor dit onderzoek. We zijn hem heel veel dank verschuldigd, die door zijn opvolger wordt uitgesproken in het rapport over 2010. Als voorganger in de periode voor Fernand ben ik hem zeer dankbaar dat hij het tuinvogelonderzoek zo consciëntieus heeft voortgezet. Een pluim voor iemand die altijd bescheiden op de achtergrond bleef. Tegelijk met de wisseling van de wacht zijn een aantal veranderingen doorgevoerd in de wijze van presenteren. Zo is er een top-tien opgenomen per seizoen op basis van het daarin totaal aantal waargenomen vogels. Het hele jaar door staat de huismus op de eerste plaats; de koolmees in zomer en herfst op de tweede. De merel neemt alle seizoenen de derde plaats in. De overige zeven soorten wisselen geregeld van plaats. In totaal zijn 50 verschillende vogelsoorten gesignaleerd in de tuinen. Daaronder drie exoten: Arabische buulbuul, roetkopbuulbuul en halsbandparkiet. De reiger wordt opgevoerd als aparte soort, maar hoort ongetwijfeld ondergebracht te worden bij de blauwe reiger. Interessant zijn de winterwaarnemingen van witkopstaartmezen. De witkopstaartmees is een ondersoort van onze staartmees, die af en toe in ons land verschijnt en dan vooral in een koude winter. 2010 was er zo een. Bijzonder interessant zijn de op basis van het noeste werk van Fernand gemaakte overzichten, met per soort het percentage vogels dat zich van 1992-2010 ophield in alle onderzochte tuinen. De lezers kunnen dit koppelen aan de koude- en warmtegetallen, die bovenin elke tabel staan vermeld. Bij de kramsvogel staat voor de winter 2010 100, wat inhoudt dat deze soort toen in alle tuinen is gesignaleerd.

Leijdekker, E.C.G 2011. Tuinvogelonderzoek 2010
Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 197. 24 blz.

In memoriam Douwe van Kleef

Dinsdag 18 oktober is geheel plotseling Douwe van Kleef op 62-jarige leeftijd in zijn woonplaats overleden. Hij was in de tuin toen hij onwel werd.

Douwe was een fervent vogelaar, sommigen kennen hem als 'de buurman van Bertus van den Brink'. Op weekenden was hij graag Bertus' assistent. Bertus vond hem een deskundige en zeer serieuze vogelaar aan wie hij veel had. Als mens viel de robuuste Douwe op door zijn vrolijke en ondeugende optreden.

Na een beroepsleven als vrachtwagenchauffeur kon hij met prepensioen, om te kunnen genieten van zijn geliefde kinderen, kleinkinderen en bovenal zijn echtgenote.

Leden van de VWG die in september dit jaar zijn mee geweest naar Schiermonnikoog staat Douwe ongetwijfeld nog helder voor ogen. Wat wel opviel was dat de altijd zo bruisende man niet in goede conditie verkeerde. Douwe was 15 jaar lid van onze vereniging.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe met dit verlies.

Josée van Beek

DE VOGELN HEB IK ZIEN KOMEN

*De vogelen heb ik zien komen
voorbij het zonneoog.
Ik heb hen neder zien stromen:
de ganse aarde bewoog
van vleugelen wit en zwart,
van kreten wild en verward.
Tot de zon was ondergegaan.
Toen heb ik hen óp zien staan.
Duizenden vleugelen, geslagen,
worden als één vogel, - gedragen,
zwart, langs nachts baan.*

Ida Gerhardt,

Uit: Verzamelde gedichten, Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam

Ontvangen literatuur

Samenstelling: Paul Keuning

Een persoonlijk gekleurde selectie uit de vogeltijdschriften.

De tijdschriftenrubriek in een nieuwe opzet.

Een duik in één van de tijdschriften die we als Vogelwerkgroep toegestuurd krijgen.

In het jaar van de boerenzwaluw wijdt Het Vogeljaar een themanummer aan deze wereldreiziger Ik word daar wel nieuwsgierig van. Wat komt een gemiddelde vogelaar te weten, doordat specialisten deze vogel in de kijker zetten?

Het jaar van de boerenzwaluw (special van het Vogeljaar)

Het Vogeljaar jaargang 59 (nr. 3), juni 2011 Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming. 162 pagina's. Samenstellers van dit nummer zijn Rob Kole en Dick Jonkers

Dick Jonkers schrijft over het 'Ecologisch profiel van de boerenzwaluw'. Hij toont aan in zijn bijdrage, dat deze per week 50.000 insecten verslindende vogel een risicovol bestaan leidt. Op reis tussen West-Afrika en West-Europa sneuvelt een groot deel van de jonge vogels door te weinig gevleugelde insecten, wat weer te wijten is aan periodieke droogte.

Bekijk je op Wikipedia het verspreidingskaartje van boerenzwaluwen op de wereld, dan zie je dat Nederland geen bijzondere plek inneemt. De boerenzwaluw komt voor op alle continenten van de wereld. Alleen niet in Nieuw Zeeland en van Australië is alleen de noordrand rijk genoeg aan insecten.

Jenny De Laet verraadt in de titel van haar hoofdstuk haar zuidelijke afkomst direct door het jaar van de boerenzwaluw 'Keitof' te noemen. Jenny neemt je mee in haar verhaal over deze luchtacrobaat, ze vertelt er meeslepend over. De aantalsontwikkeling van de boerenzwaluw in Vlaanderen laat zien dat deze sinds de jaren zeventig gedecimeerd is. Wat moet je nu doen om het deze kleine insectenverdelger naar de zin te maken? De Laet noemt een paar maatregelen, die meewerken aan een beter broedsucces: de schuur of garage waarin gebroed wordt moet dag en nacht bereikbaar zijn, maak daarvoor een luikje van 15 bij 13 cm breed. Maak een

modderpoeltje in de buurt, de modder is het bouw materiaal voor het nest. En zaai tenslotte planten en kruiden, waar veel insecten op afkomen.

De grote, moderne loopstallen zijn ook goed bereikbaar voor predators, zoals eksters en kerkuilen. Maar samen staan de boerenzwaluwen sterk, met 'mobbing gedrag' zijn ze in staat om met elkaar een indringer te verjagen.

Ouderwetse kleinschalige boerenbedrijfjes zijn ook in Vlaanderen op hun retour. Gebrek aan aanpassingsvermogen kan je de boerenzwaluw niet verwijten, maar de moderne landbouwbedrijven met grote, gesloten metalen loodsen, verharde erven, monotone graslanden en het veelvuldig gebruik van gif, al die veranderingen zijn toch wat te drastisch geweest voor dit dappere intercontinentale vogeltje van 20 gram.

De Laet schrijft verder dat het verdrogen van rivieren in Centraal Afrika leidt tot minder slaapplekken voor de boerenzwaluwen. Er zijn dan minder rietvelden langs de rivieren. En na de levensbedreigende tocht de insecten achterna, waarbij de oprukkende woestijn een steeds groter obstakel vormt, naar de wintergebieden in Mali en Congo, zien we slechts twintig procent van de dit jaar geboren jongen het komend jaar terug in ons land.

Chris van Turnhout & Bennie van den Brink van Sovon hebben hard gewerkt en gerekend

om de boerenzwaluwgegevens uit de jaren 90 te ordenen, waardoor 'Trends in broedsucces van de boerenzwaluw' zichtbaar gemaakt konden worden. De tabellen, gebaseerd op meer dan tweeduizend tellingen, laten grote fluctuaties per jaar zien, uiteindelijk resulterend in een lichte achteruitgang van deze zwaluw in Nederland.

In ons land valt op dat de plekken waar boerenzwaluwen kunnen gaan nestelen zeer divers zijn. Direct na aankomst in Nederland zoeken de boerenzwaluwen naar een geschikte plek om te broeden en daarbij zijn ze bepaald niet kieskeurig. Open landschappen met voldoende zoet water in de omgeving hebben de voorkeur. Daarom zult u vergeefs zoeken naar boerenzwaluwnesten in de duinstreek, in delen van Flevoland en op de Veluwe. In en om woningen, bij boerderijen, rond havens en sluizen, vaak ook onder bruggetjes in de polder. Voor het verankeren van het nest is een richel, een grote spijker, of een balkje al voldoende. Een donkere, overdekte plek heeft de voorkeur. Vaak wordt het nest binnen in een schuur of onder een carport gebouwd. Zelfs lukt het ze al tientallen jaren achtereenvolgend om in Huizen, dichtbij het Gooimeer, tegen een verticale muur hun nest te bouwen.

Bennie van de Brink is voor het artikel de 'Boerenzwaluwen in Afrika' zelf in de overwinteringsgebieden geweest. Deze survivors komen een maand nadat ze in september uit Nederland vertrokken zijn in Afrika aan. Tot de regentijd daar begint houden ze zich op in de rietkragen langs de rivieren. Daarna zwermen ze uit over het landschap, de miljoenen muggen en termieten achterna. Bedreigingen komen zowel van predators –vogels en uilen- als van mensen die de zwaluw als voedselbron gebruiken.

Overige geselecteerde artikelen uit de vogelbladen

Argus jrg. 36 (2) sept. 2011. Tijdschrift van de Faunabescherming. H. Niessen 'De koppen moeten eraf'. Met angst en beven ziet de faunabescherming de nieuwe natuurwet tegemoet. J. Bouterse bespreekt in 'De toekomst van de natuur-bescherming' het boekje van Frans Vera 'Is natuur een constructie?' B. de Jong 'Stop de plezierjacht'. **Dier en Milieu** jrg. 86 (4) aug. 2011. Vakblad voor handhavers op het gebied van Dier en Milieu. Kort nieuws: Steltlopers verdwijnen door landbouwgif volgens toxicoloog Tennekens.

De DompHoorn jrg. 45 (3) sept. 2011. Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. (Nog) weinig

Gert Bieshaar heeft samen met Dick Jonkers in de polders van Eemland nestgelegenheid gecreëerd onder duikers en bruggen. In het open waterrijke terrein zijn weinig plekken waaraan de boerenzwaluw een nest kan beginnen. Een mooi, eenvoudig te maken kastje dat luwte en beschutting biedt, is zo te bevestigen onder een bruggetje. Dit in de praktijk succesvol gebleken nestkastje verdient navolging, de bouwtekening is zo te downloaden van de website: www.jaarvandeboerenzwaluw.nl. Joop Nijhof ontwierp voor de controle van nesten onder bruggen ook nog een speciale periscoop.

Wanneer je je druk maakt om zo'n doodgewone vogel als de boerenzwaluw, dan moet je bijzondere troeven in de hand hebben wil je medestanders vinden. Jaar in jaar uit met tellingen bezig zijn om zodoende te weten of hun aantal met een paar procent voor- of achteruit gaat, wie krijg je daar nog voor? We willen toch wel weten of de boerenzwaluw thuis hoort op de Rode Lijst! Hoeveel vogelaars in onze regio werken daadwerkelijk mee om te trend in het aantal boerenzwaluw te weten te komen?

Aanhoudende aandacht is nodig om tot betrouwbare telgegevens van de boerenzwaluw te komen. Nu lopen de schattingen nog uiteen tussen de honderd- en de tweehonderdduizend broedparen. Een marge van honderd procent is wat ruim. Hoort de boerenzwaluw op de Rode Lijst thuis? Jaarlijkse monitoring kan een antwoord geven op die vraag. Ik hoop dat deze luchtacrobaat door het jaar van de boerenzwaluw de aandacht zal krijgen die hij verdient.

vogelnieuws van de nieuwe vogelwerkgroep.

Tussen Duin & Dijk jrg. 10 (2) 2011. Landschap Noord-Holland F. Visbeen 'Gaaien op de Vijfhoek', er was sprake van een ware invasie, ruim duizend gaaien werden hier geteld. F. Koning 'Gekraagde roodstaarten en koekoeken'. Achteruitgang van het aantal gekraagde roodstaarten had tot gevolg dat de koekoeken die deze vogel als waardvogel gebruikten nu verdwenen zijn. M. Kuiper 'Steenuiln langs de Amstel'. Ze leken verdwenen, maar ze zijn terug gevonden.

Dutch Birding jrg. 33 (4) 2011. Tijdschrift voor

Palearticische vogels. R. Mulder 'Zeevogels kijken voor de Portugese zuidkust'. M. Amezian 'Krekelpinia broedend in Zuid-Marokko'. M. Berlijn 'Daurische spreeuw op Vlieland, okt.'05'. A. Wassink 'Vier nieuwe soorten voor Kazachstan: de steppeplevier, Franklins meeuw, de maskerklauwier en de Syrische bonte specht'. **Dutch Birding** jrg. 33 (5) 201.1 N. v Duivendijk 'Steppebuizerd in Nederland'. R. Ahmed 'Herkenning van ondersoorten van de koereiger'. R. Altenburg 'Herkenning van tweedejaars Baltische mantelmeeuw'. M. Krijnen 'Amerikaanse oeverloper in Hogerwaardpolder, juli 2011'. R. Gutiérrez 'Hybride ral- en koereigers'. **Fitis** jrg. 47 (3) aug. 2011.. VWG Zuid-Kennemerland H. Vader 'Unieke polder bij Hillegom bedreigd'. Chr. v Deursen 'Nijlgans al langer dan 400 jaar in Nederland'. Verwezen wordt naar de schilderijen van Melchior D'Hondecoeter. **De Kieft** jrg 35 (3) sept. 2011. Vogelbeschermingswacht Zaanstreek. R. Beentjes WG Roofvogels en uilen 'Verslag broedseizoen 2011, waarin 200 vogels werden geringd'. E. Floris 'Grutto's tellen op slaapplaatsen'. E. Staats 'Ganzenbeleid in Nederland'. H-J & F. Koning 'Wespendief broedt in Amsterdams waterleidingduinen'. E. Staats 'Vijftig jaar vogelwaarnemingen in de Zaanstreek, deel 7 Zeldzaamheden'. J. v. Bruggen 'Huiszwaluwen en oeverzwaluw in 2010, landelijk een positief verhaal'. De **Kruisbek** jrg. 54 (4) sept. 2011. Vogelwacht

Utrecht. F. Sidler 'Verslag midwinter roofvogeltelling 2011'. **Landschap Noord-Holland** jrg. 38 (3) sept. 2011. R. de Vos 'Tellen tot je erbij neervalt', herfsttrek in Noord-Holland. F. Buissink bespreekt een te verschijnen boek over de Kop van Noord-Holland 'Een getormenteerd landschap: Noordkop en Zwanenwater'. **Mens & Natuur** jrg. 62 (3) herfst 2011. IVN-relaties. Geen speciaal vogelnieuws. **De Takkeling** jrg. 19 (2) 2011. Werkgroep Roofvogels Nederland. H. Sevink 'De (roofvogel) -shows de lucht uit'. Rob Bijlsma 'Seksratio van overwinterende bruine kiekendieven'. J. v. Dijk 'Buizerds met afwijkingen'. J. Dellink 'Sperwer verdringt ekster'. Rob Bijlsma 'Sperwer op kikkervangst'. M. Duijvestein, J. v. Dijk 'Geslachtsbepaling bij torenvalken op basis van biometrische gegevens'. **Vrienden van 't Gooi** jrg.? (2) 2011 Veel interessants over o.a. de jeneverbes. Geen vogelnieuws. **Onze Waard** jrg. 42 (3) herfst 2011 Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard' Ad Kooij 'Broedvogels Alblasserbos 2011'. A. Kolders 'Winterse sferen, kleine zwanen in de polders van de Alblasserwaard'. **De Tringiaan** jrg. 34 (3) aug. 2011 VWG Schagen e.o. T. v.d. Chijs 'Dankzij vogelbescherming minder ganzen gedood'. R. Costers 'Goa, zon- en vogelparadijs'. A. Dwarswaard 'Bollenvogels: patrijs, gele kwikstaart en veldleeuwerik'.

De besproken tijdschriften zijn er voor alle leden van onze vogelwerkgroep. Nieuwsgierig geworden naar een van de artikelen? Neem op een lezingavond even contact op met een van de bestuursleden.

Atlas van de Noord-Hollandse Broedvogels: een mooi cadeau voor de feestdagen

De in december 2010 door de gezamenlijke vogelwerkgroepen van Noord-Holland uitgegeven 'Atlas van de Noord-Hollandse Broedvogels' is overal met enthousiasme ontvangen. Mensen met belangstelling voor vogels of natuur in het algemeen die het boek gezien hebben, willen het meestal meteen kopen. Dat is begrijpelijk, want het is een prachtig vormgegeven boek, rijk geïllustreerd en barstensvol aantrekkelijk gepresenteerde informatie over de Noord-Hollandse broedvogels, hun verspreiding, hun aantallen en de veranderingen van de laatste twintig jaar. Geschikt als naslagwerk en voor de salontafel.

Daar komt bij de prijs erg aantrekkelijk is: voor slechts € 24,50 kunt u dit ruim 400 pagina's dikke prachtboek in uw bezit krijgen, of... weggeven. Dus bent u voor de feestdagen nog op zoek naar een mooi cadeau voor een natuurliefhebber: zoek niet langer!

De Atlas is te koop in de promotiekraam van onze Vogelwerkgroep (Hade Rijvers) of via de website van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN): www.vogelwerkgroepennh.nl. Doen!

Verslag vogelweekend Schier najaar 2011 (1)

Marc van Willigen en Andrea Kuhn

Mijn vriendin Andrea en ik zijn nog niet zo lang, na een koude en regenachtige week op Texel, enthousiaste vogelaars. Het viel ons op dat er op de weilanden veel vogels zaten. Na aanschaf van een verrekijker opende zich een wereld van druk wriemelende vogeltjes met allerlei prachtige kleurtjes. Een jaar later bezochten we de cursussen van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken en gingen mee met de excursies. Wat was er 's ochtends vroeg toch een hoop te zien en hoe geduldig gaven de cursusleiders uitleg over kenmerkende geluiden en kleuren. Inmiddels is ons zeker tien keer uitgelegd waaraan we een buizerd kunnen herkennen, maar er zijn zo veel vogeltjes, die zich elk jaargetijde weer anders vermommen, dat vrees ik een dat een elfde uitleg toch weer nodig zal zijn.

Het eerste weekend van oktober zijn we voor het eerst meegegaan met een weekendexcursie en wel naar Schiermonnikoog. Het viel ons op dat er al voorafgaand aan het weekend enige onrust onder de excursiegangers was te bespeuren; zo ontvingen wij een opmerkelijk aantal e-mails over presentielijsten, eten en fietsen. Na een drukke werkweek en een overvolle veerboot, want het beloofde mooi weer te worden, kwamen we aan bij de kampeerboerderij Binnendijken, waar een behoorlijk gezelschap buiten aan houten tafels zat na te genieten van het avondeten.

Zouden ze ook over andere zaken dan vogels kunnen praten, hadden we ons angstig op de boot afgevraagd. We vreesden voor dag en dauw op te moeten staan om vervolgens tot de schemering in zou vallen onafgebroken per fiets met tegenwind over het eiland te jakkeren met slechts een kaal pakketje boterhammetjes te eten. 's Nachts zou er van slapen wel weinig komen op de slaapzalen. Dat werd afzien zo vreesden we.

De ontvangst was allerhartelijkst, er was eten voor ons bewaard, fietsen, slaappleaats en excursiegroep werden snel voor ons geregeld en voor we het wisten waren we betrokken in een levendig gesprek over vogelzaken. Het was prettig om te vernemen dat we pas de

volgende ochtend om half negen op pad zouden gaan en dat de dag waarschijnlijk afgesloten zou worden met een terrasje tegen vieren. Daarbij was de weersverwachting uitermate gunstig. Dat klonk allemaal zo slecht nog niet.

Het enige dat zwaar viel was het gevreesde slapen op de slaapzalen. Dat lukte niet zo best. Zaterdag was een heerlijke zonnige dag. Onder leiding van Bertus en Jelle fietsten we van weiland naar rietkraag naar dijkje. Overal zaten de mooiste vogeltjes en door de telescopen turend konden we al hun details rustig bewonderen. Wat me van zaterdag vooral is bijgebleven is een dertel groepje baardmannetjes in een rietkraag en een groepje steenlopers dat bedrijvig over de keien langs de zeekant scharrelde. Ik nam me voor om de kenmerkende roep van het baardmannetje niet meer te vergeten, maar een week later kan ik me niet meer herinneren dan dat het geluid iets van 'ping' had. Vol verbazing keken we 's middags bij het vogelringstation naar een paal met vreemd schokkende stoffen zakjes. We vreesden het ergste voor een kwetsbare fitis, toen deze in de grote knuist van een bebaarde wetenschapper verdween, maar de beste man had dit duidelijk meer gedaan en na een aantal snelle metingen, waarbij het blazen door de veren me het meest beviel, vloog het beestje ongeschonden weg.

Tijftjaf of fitis?

Foto Andrea Kuhn

Ook zondag was het heerlijk weer. De zeldzamere waterral heb ik in tegenstelling tot mijn cursussenoten niet gezien. Een dergelijk

ritueel herhaalt zich vaker tijdens excursies. Iemand meldt met luide stem een bijzonder vogeltje. Tegen de tijd dat ik weet wat ik moet zien en waar ik moet kijken, is het beestje al weer lang verdwenen. Het hoogtepunt van de zondag was voor mij een zwerm eidereenden die in een lange streng op volle snelheid met niet meer dan een meter onderlinge afstand

laag over het zeewater scheerden.

Graag willen we de organisatoren bedanken voor dit fijne weekeinde. Zondag op de veerboot terug duizelde ons hoofd van de vele indrukken en we zijn vast voornemens om snel weer een keer mee te gaan!

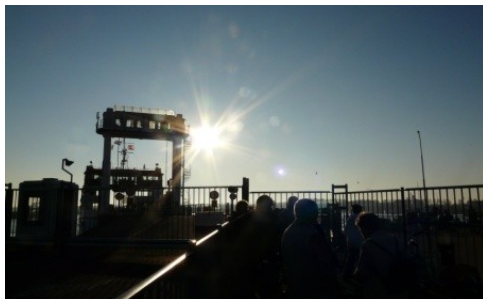
Kocky Verslag weekend Schiermonnikoog najaar 2011 (2)

Gerben de Vries

- Opedragen aan Douwe -

Meeuwen. Daarvoor ging ik naar Schiermonnikoog. En daarover straks meer.

Ik begin bij de terugreis, met de veerboot van Schiermonnikoog naar Lauwersoog. Die ging namelijk veel te goed. We hadden met elkaar gemikt op de gewone boot, van half vijf; aankomst op het vasteland zo tegen half zes. Voeg daarbij zo'n twee uur rijden naar huis en het wordt duidelijk dat de samenvattingen van de wedstrijden in de eredivisie alleen in een programmaherhaling konden worden bekeken. Echter, er werd vanwege de drukte een extra boot, een snelboot zelfs, ingezet. Die vertrok tegen vieren en doet

een half uur over de overtocht. Koning voetbal live! Zelfs vogelaars met een eigen fiets konden van de snelboot gebruik maken. Op basis van die situatie voltrok zich een merkwaardig collectief sociaal-psychologisch fenomeen, waarvan ook ondergetekende schaamteloos deel uitmaakte; en dat zich het best laat definiëren als 'survival of the quickest'. Het gevolg was dat de meeste Gooi-Eemse vogelaars met de snelboot gingen, enkelen waren om wat voor reden dan ook te laat. Voor hen alleen voetbal in de

herhaling. Waar ik niet uit kom is het volgende: in hoeverre staat zo'n overhaast en geïndividualiseerd vertrek haaks op het samen uit samen thuis gevoel, de collectieve ervaring van een Gooi-Eemse weekend samen vogelen? Er knaagt iets in me en ik heb er geen grip op. Daar kon de winst van FC Utrecht weinig aan veranderen.

Meeuwen dus.

Ik ken en herken kokmeeuwen, zelfs in de winter. Zilveren mantelmeeuwen -grote en kleine- herken ik op een uur afstand. That's it. In de vogelgidsen barst het van de soorten, tussen mijn oren zitten er vier. Gelukkig is daar dan een vogelweekend op Schiermonnikoog, een klein en rustig Waddeneiland. Dat moet meeuwen opleveren! Vanwege mijn geringe kennis van vogels en een leeftijd die het snel inprenten en memoriseren van vogelnamen - kleuren en -vormen niet meer toe laat, heb ik een aantal jaren geleden gekozen voor de volgende leerstrategie:

tijdens iedere vogelexcursie of -weekend richt ik me op één soort; en daar wil ik er na afloop van het gebeuren vijf meer van weten dan voor ik van huis ging. 'Vijf is een oog vol', zei mijn oude meester van de lagere school - inderdaad, die leeftijd dus- altijd. De cognitieve psychologie heeft hem postuum gelijk gegeven.

De start was goed: al tijdens het wachten op de boot zat er een prachtige kopmeeuw op een kadepaal te wachten.

Jammer, tegenlicht, met mijn camera op die afstand levert dat geen fantastische foto op. Om de één of andere reden besloot ik de meeuw 'Kocky' te noemen. Kocky trok zich weinig van de toeristen aan, was wel drukker ochtenden gewend.

De overtocht was prima. De rederij hield woord: er waren zeehondjes te zien; en veel kokmeeuwjes met mooi rode pootjes en snavels en een prachtige oorvlek, ik meende Kocky te herkennen. *(Om vraagtekens bij mijn verstandelijke vermogens te voorkomen: natuurlijk is dat statistisch gezien vrijwel uitgesloten. Maar omdat het geloof nooit te veel kan verwachten, leek me dit wel een aardig idee...)*

Op de kade van Schier verwelkomde Huub ons. Kocky zat op een afstandje verbaasd naar dat bonte gezelschap te kijken. Zelf was ie vooral wit, zilver en zwart en wat roods hier en daar.

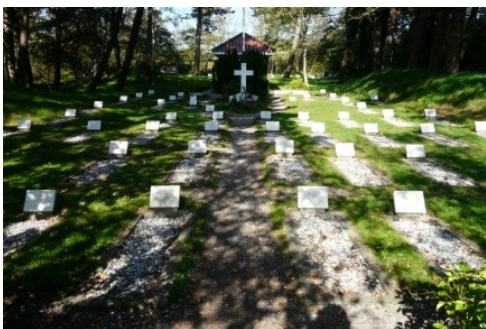
We konden meteen aan de slag. De bagage dropten we in een busje van het hostel. Wie een fiets nodig had, kon uitzoeken, kwijtraken, met een andere meegeven, een leuke band krijgen, inruilen voor een andere vanwege slechte snelbinders etc.

Kocky bleek aanhankelijk. Op de eerste vogelplek, nog voor alle grote toeters op de statieven zaten, zat ie ons al verwachtingsvol vanaf het wad aan te kijken. Wij zagen

veel verschillende soorten eenden. Althans, Jelle en Bertus, mijn groepsleiders, zagen veel verschillende soorten eenden. Ik zag alleen eenden en een gediscrimineerde kokmeeuw. Zo zou het de hele dag blijven. Bij elke stop, door elke toeter: eenden, eenden en nog

eens eenden. Terwijl Kocky echt zijn best bleef doen. 'Mwaaah, kokmeeuw,' met dat commentaar moest ie het doen. Ook tijdens de voortreffelijke presentatie van de boswachter, 's avonds, geen woord over de talloze soorten meeuwen op Schier.

De volgende dag verliep als de vorige. We kwamen op prachtige locaties, in geweldige vogelhutten en het was alles eenden, eenden en nog eens eenden. Jelle vertelde ons er van alles over; en hij vertelde nog veel meer. Anja wees ons op prachtige vlinders en libelles. En in de verte hoorde ik af en toe Kocky. Soms kwam ie even langs, bleef fotogeniek zitten in een plasje. 'Mwaaah, kokmeeuw...'. Naast eenden zagen we ook een fazant, na lang zoeken de bril van Bert (Bert, Bert, waar is je bril...), rietzangers, afgekloven maïskolven, gekraagde roodstaarten en -van heel dichtbij- een aantal zanglijsters. Die konden we zo

goed bekijken, omdat een meneer van het ringstation ze één voor één in zijn handen had, ze liet zien en vervolgens met een soort combinatietang die twee maal de grootte van het vogeltje had een ringetje bevestigde. Dat deed hij ook met een fitis; het hoofdje tussen wijs- en middelvinger, het lijfje in de

palm van zijn hand. Kocky heb ik daar niet gezien; ik ben benieuwd of die zich zo makkelijk tussen twee vingers laat vasthouden.

Voor mij was het strandbezoek één van de mooiste momenten van het weekend. Niet alleen omdat Kocky zich daar opnieuw fotogeniek opstelde, maar ook omdat ik daar voor het eerst van mijn leven iemand letterlijk een vreugdedansje heb zien doen vanwege het waarnemen van een Jan van Gent; prachtig gezicht! En daarmee bedoel ik niet alleen de vogel, maar ook het enthousiasme van de vogelaarster. Voor mij stalen de eidereenden, zo'n vijftig op een rij, kop-staart met een tussenruimte, honderd meter eend als een intercity vlak boven de golven, de show. Ik heb ze niet herkend als eidereenden, maar ik vertrouw Bertus blindelings. Daarover straks meer.

Ik schat in dat we in drie dagen tijd Schiermonnikoog minstens zeven keer hebben rondgefietst. En dat dankzij Huub, Antje, Han, Joke, Frits en Trudy, en natuurlijk de groepsleiders. Met zijn allen hebben die er voor ons een fantastisch weekend van gemaakt. Hoe ze dat mooie weer voor elkaar kregen, ik

Kocky uiterst links, boven de horizon, een laatste groet brengend aan de vogelwerkgroep

heb geen idee, maar het is ze gelukt. Ik heb met Dick Jonkers nog even nagepraat; en wat inzicht in zijn vogelnotitieboekje gekregen. Wat op het eerste gezicht lijkt op het schrift van een stenograaf met ernstige storingen in de fijne motoriek, blijkt in tweede instantie een waanzinnig gedetailleerde wijze van noteren van waarnemingen. Ik ben benieuwd of ie ook iets over Kocky heeft geschreven. Waarmee dit verslag bijna ten einde is. Bijna, want naast vogels is er op dit eiland nog veel meer boeiends te zien, zoals uit de opbrengstlijst blijkt. En daar staan nog niet eens schapen of een meer dan boeiend kerkhofje op, waar de jongste begraven militair zeventien jaar oud was toen ie verdronk -daar moet je als ouder van zes kinderen niet aan denken- en waar arm en rijk op dezelfde wijze werd begraven -daar moet je als Napoleon niet aan denken-. Verder ontbreekt op de lijst een raadselachtig kapelletje met een Alpenhut-achtige gevel, voorzien van het Duitse kruis; een forse bunker met een geweldig verleden; de schiere monniken; het verhaal van de wandelende eilanden en vast nog veel meer.

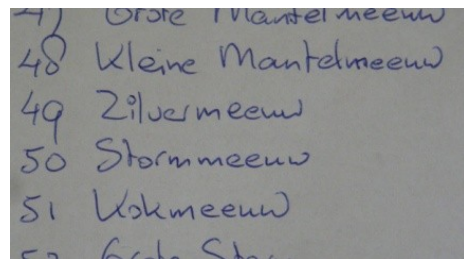
Stormmeeuw. Bron: Wikipedia; de drie stormmeeuwen op het wad waren voor mijn camera te ver weg.

heb geen idee, maar het is ze gelukt. Ik heb met Dick Jonkers nog even nagepraat; en wat inzicht in zijn vogelnotitieboekje gekregen. Wat op het eerste gezicht lijkt op het schrift van een stenograaf met ernstige storingen in de fijne motoriek, blijkt in tweede instantie een waanzinnig gedetailleerde wijze van noteren van waarnemingen. Ik ben benieuwd of ie ook iets over Kocky heeft geschreven.

Waarmee dit verslag bijna ten einde is. Bijna, want naast vogels is er op dit eiland nog veel meer boeiends te zien, zoals uit de opbrengstlijst blijkt. En daar staan nog niet eens schapen of een meer dan boeiend kerkhofje op, waar de jongste begraven militair zeventien jaar oud was toen ie verdronk -daar moet je als ouder van zes kinderen niet aan denken- en waar arm en rijk op dezelfde wijze werd begraven -daar moet je als Napoleon niet aan denken-. Verder ontbreekt op de lijst een raadselachtig kapelletje met een Alpenhut-achtige gevel, voorzien van het Duitse kruis; een forse bunker met een geweldig verleden; de schiere monniken; het verhaal van de wandelende eilanden en vast nog veel meer.

Meeuwen! Ik stond op de pier van de oude haven. Bertus stond iets verderop. Zijn toeter was beschikbaar. Ik keek er doorheen, want ik meende Kocky en verwanten op zo'n vijftig meter voor me te kunnen zien, op een strekdam. Ik observeerde de meeuwen één voor één, zeer zorgvuldig. Er stonden alleen kok- en zilvermeeuwen. 'Zit er nog iets bijzonders tussen?' vroeg Bertus. 'Mwaah', reageerde ik, 'alleen kok- en zilvermeeuwen; wil je ook eens kijken?'. In plaats van naar zijn telescoop te lopen, drentelde Bertus een paar passen vooruit, kneep zijn ogen wat samen, legde zijn hand tegen zijn voorhoofd om invallend zonlicht te weren, keek gedurende enkele seconden en zei toen:

'Stormmeeuw; drie; op elf uur'. '?????' 'Kijk maar, ietsje groter dan een kokmeeuw, ietsje kleiner dan een zilvermeeuw, groenige poten, vriendelijke kop.' '?????' Ik keek. Door de telescoop. Op elf uur. Drie midsize meeuwen. Groenige poten. Vriendelijke kop. Mijn weekend kon niet meer stuk.

Veldwaarnemingen

Engbert van Oort

Geoorde Fuut	14-09-11	1	Gooimeer kust Huizen, D. Jonkers, rustend
Purperreiger	10-09-11	1	Tienhovens kanaal, M. de Graaf, overvliegend
Grote Zilverreiger	13-04-10	19	Noordpolder te Veld, Eemnes, E. van Oort, foeragerend
Ooievaar	04-08-11	1	Noordpolder te Veld, Eemnes, D. Jonkers, foeragerend
Lepelaar	10-05-11	3	Maatpolder, Eemnes, G. Bieshaar, foeragerend
Brandgans	01-09-11	22	Noordpolder te Veld, Eemnes, E. van Oort, foeragerend
Nijlgans	04-08-11	44	Eempolders, Eemnes, D. Jonkers, rusten
Casarca	01-09-11	5	Eempolders, Eemnes, E. van Oort, foeragerend
Krooneend	21-06-11	10	Muiden, D. Jonkers, rustend
Wespendief	09-09-11	1	Bijvanck, Blaricum, D. Jonkers, overvliegend
Blauwe Kiekendief	02-10-11	1	Oud Naarden, Naarden, VRS, oevervliegend
Grauwe Kiekendief	02-09-11	1	Noordpolder te Veld, Eemnes, D. Jonkers, overvliegend
Sperwer	28-07-11	1	Jotterpad, Huizen, M. Ton Gerritsen, foeragerend in tuin
Visarend	10-09-11	1	Oud Naarden, Naarden, VRS, oevervliegend
Boomvalk	08-09-11	1	Gooise Zomerkade, Huizen, D. Jonkers, succesvol foeragerend op slaappleats boerenzwaluwen
Bontbekplevier	14-06-11	8	Maatpolder, Eemnes, G. Bieshaar, foeragerend en rustend
Goudplevier	04-08-11	18	Noordpolder te Veld, Eemnes, D. Jonkers, foeragerend
Bonte Strandloper	18-09-11	2	Noordpolder te Veld, Eemnes, D. Jonkers, foeragerend
Kemphaan	28-04-11	26	Maatpolder, Eemnes, G. Bieshaar, foeragerend
Kemphaan	04-08-11	92	Buitenvaart, Eemnes, D. Jonkers, foeragerend
Bokje	10-05-11	1	Maatpolder, Eemnes, G. Bieshaar, voor de voeten opvliegend tijdens alarmtelling
Regenwulp	04-08-11	1	Bijvanck, Blaricum, D. Jonkers, overvliegend
Groene Specht	26-05-11	1	Vredelaan, Laren, G. Bieshaar, wegvliegend
Groene Specht	04-09-11	1	Zanderij Cruijsbergen, Bussum, G. Bretz, overvliegend
Kleine Bonte Specht	17-07-11	1	Bijvanck, Blaricum, D. Jonkers, overvliegend
Gele Kwikstaart	14-06-11	5 paar	Maatpolder, Eemnes, G. Bieshaar, rustend en/of territorium?
Blauwborst	01-06-11	1	Goog, Naardermeer, D. Jonkers, luid zingend
Tapuit	29-05-11	2	Tafelbergerheide, Blaricum, C. Heutink, baltsend paartje
Baardman	25-09-11	7	Blaricummeent, Blaricum, D. Jonkers, overvliegend
Raaf	04-08-11	1	Noordpolder te Veld, Eemnes, D. Jonkers, foeragerend
Appelvink	29-06-11	1	Naardermeent, Naarden, VRS, overvliegend

Nieuwe opzet voor de rubriek Veldwaarnemingen

De rubriek Veldwaarnemingen geeft een overzicht van de via waarnemingskaartjes gemelde waarnemingen. Deze waarnemingskaartjes zijn vele jaren bewaard en vormen zo een waardevol archief. Tegenwoordig worden waarnemingen echter steeds minder gemeld via de kaartjes en steeds meer via internet op gooi.waarneming.nl. Deze ontwikkeling is reden om de rubriek 'Veldwaarnemingen' een andere opzet te geven. In het vervolg zal in De Korhaan een uitgeschreven overzicht worden gegeven van de opvallende waarnemingen in het werkgebied van de VWG in de voorgaande periode. Dit overzicht zal worden opgesteld door Engbert van Oort. Engbert verzorgt de rubriek al acht jaar nauwgezet, en wij waarderen het zeer dat hij dit in de nieuwe opzet wil blijven doen. Wij wensen hem veel succes hierbij.

De redactie

Programma

De lezingen worden gehouden in de Bethlehemkerk, Loosdrechtseweg 263, 1215 JV Hilversum

De contactavonden vinden plaats in Westerheem, Frederik van Eedenlaan 73, Hilversum (recreatiezaal 1^e verdieping).

Aan de excursies kan worden deelgenomen door alle leden, zonder aanmelding vooraf, tenzij nadrukkelijk anders vermeld wordt.

Woensdag 9 november: 20.00 uur. **Contactavond over de broedvogelinventarisaties in Westerheem** (recreatiezaal 1^e verdieping).

De VWG heeft dit jaar broedvogelinventarisaties uitgevoerd in o.a. de Kortenhoofsche Plassen, Cruysbergen, de Loenderveensche Plas en het Laarder Waschmeer. De resultaten van al dit werk worden vanavond bekend gemaakt en besproken. Per terrein wordt een toelichting gegeven.

Donderdag 24 november: 20.00 uur. **Algemene Ledenvergadering en kiezen van een nieuw logo.** Na de pauze korte presentaties door leden van onze vereniging:

Dick Jonkers: Het waterhoen, onze vogel van het jaar 2010

Jelle Harder: Slechtvalk, nieuwe broedvogel in de regio

In 2004 werd een speciale nestkast geplaatst in de St. Vituskerk in Hilversum. In 2011 kon het eerste broedgeval van een slechtvalk worden vastgesteld. De geschiedenis en het succes van deze aanpak.

Paul van der Poel: Een impressie van Bulgarije

Bulgarije is het doel van onze buitenlandexcursie in 2012. Paul zal een impressie geven van enkele van de vele landschapstypen van dit prachtige land en van zijn fauna. De presentatie is een compilatie van twee natuurreizen van twee weken in de periode eind mei/begin juni in 2009 en 2010 die Paul voor Stichting Natuurreizen begeleidde.

DATUM GEWIJZIGD! Zondag 27 november: Auto ochtendexcursie Oostvaardersplassen o.l.v. Piet Spoorberg, Antje van Slooten en Han Westendorp. Vertrek 9.00 uur NS-station Bussum - Zuid. We zijn om ongeveer 15.00 uur terug. Oostvaardersplassen, altijd spannend. Hoe is het weer, hoe zijn de wegen. liggen de plassen open of wordt er geschaatst; mogen we er wel of niet wandelen. Toch valt er altijd veel te beleven, veel overwinterende eenden, ganzen, wulpen, ruigpootbuizerd, maar ook kans op een goudhaantje, kleine bonte specht en met een beetje geluk de zeearend.

Zondag 11 december: Auto excursie Nijkerkernauw en Polder Arkemheen o.l.v. Antje van Slooten en Han Westendorp. Vertrek NS-station Bussum - Zuid 8.00 uur. We zijn uiterlijk 14.00 uur terug. Het Nijkerkernauw is in de winter een verzamelaarsplaats voor allerlei soorten eenden. In de polder hopen we de kleine zwaan te vinden.

2012

Zondag 1 januari: Wandelexcursie Landgoed Zonnestraal en de Hoorneboegsche heide o.l.v. Wouter Rohde en Michel Vlaanderen. Vertrek 11.00 uur vanaf de parkeerplaats aan het einde van de weg (Loosdrechtse Bos) op Landgoed Zonnestraal. Om 14.00 zijn we weer terug, met een hoofd vol met mezenroepjes. We luiden het nieuwe jaar in met een ontspannen winterwandeling op Landgoed Zonnestraal en de Hoorneboegsche heide.

Woensdag 11 januari: 20.00 uur. **Contactavond voor nieuwe leden en Nieuwjaarsbijeenkomst in Westerheem**, Frederik van Eedenlaan 73, Hilversum (recreatiezaal 1^e verdieping).

Voor deze avond worden speciaal de nieuwe leden uitgenodigd. Vertegenwoordigers van de subgroepen van de VWG vertellen over hun activiteiten en wie dat wil kan gaan meedoen. Vorig jaar was dit een boeiende, leuke verenigingsbijeenkomst, waarop goed kon worden bijgepraat.

Zondag 15 januari 2012: Haven van Huizen o.l.v. Piet Spoorberg en Ab Grobbe. Vertrek om 10 uur vanaf parkeerplaats Haven van Huizen. Einde excursie ca. 13.00 uur.

Donderdag 26 januari: 20.00 uur. **Lezing ‘Hoe vogels vliegen’ door Paul Vermeulen**

Als aërodynamicus en vogelaar is Paul Vermeulen gefascineerd door de achtergronden van het vliegen van vogels. In zijn presentatie wil Paul deze fascinatie met ons delen. Met enige nadruk zal aandacht worden besteed aan de vluchtkenmerken, die een rol spelen bij de determinatie. De lezing is gericht op de ‘vogelaar’ en vereist geen aërodynamische kennis.

Zaterdag 28 januari 2012: Autodagexcursie Zeeland o.l.v. Arnold Top.

Vertrek vanaf parkeerterrein NS station Bussum-Zuid (aan de zijde van het Bastionhotel).

We volgen de route via Stellendam, Brouwersdam en Plan Tureluur op Schouwen-Duiveland, eventueel aangevuld met locaties waar iets bijzonders wordt gemeld. Te verwachten vogelsoorten zijn vooral eenden, ganzen en steltlopers.

Woensdag 8 februari: 20.00 uur. **Contactavond VWG vogelfotografie.**

Zondag 19 februari: Autodagexcursie Gaasterland in Friesland op zoek naar de rietganzen en andere wintergasten o.l.v. Wouter Rohde en Michel Vlaanderen. Vertrek om 7.00 uur vanaf parkeerplaats NS station Bussum Zuid (aan de kant van het Bastionhotel).

Donderdag 23 februari: 20.00 uur. **Lezing ‘Wel en wee van de ijsvogels na het topjaar 2008’ door Jelle Harder**

LET OP op: deze lezing is niet in de Bethlehemkerk, maar in de Infoschuur van het Goois Natuurreservaat!! Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum: komende vanaf Bussum rechts van de weg circa 100 meter voor het viaduct van de natuurbrug.

Begin 2008 heeft Jelle tijdens een druk bezochte avond verteld over de ontwikkeling van de ijsvogels in Gooi en Vechtstreek en de spectaculaire resultaten door het verbeteren van de broedgelegenheid. Vanavond is het vervolg. Wat is er sindsdien gebeurd in de regio, Noord-Holland en Nederland? Wat zijn de gevolgen van de drie winters met langdurig ijs, en de (beperkte) actie ‘Hak een Wak’? Jelle zal ook wat laten zien van het ringen van jonge ijsvogels in Duitsland. De avond wordt afgesloten met een film van Cees van Kempen over ijsvogels die steeds meer de rand van de bebouwing opzoeken en er tot broeden komen. De film is gemaakt in de West-Brabantse plaats Steenbergen.

Zaterdag 10 maart 2012: Wandeling Eempolder o.l.v. Hugo Weenen. Vertrek om 9.00 uur vanaf Theetuin Eemnes. Om 13.00 uur zijn we weer terug. We hopen veel wintervogels, doortrekkers en weidevogels te zien zoals grutto, tureluur, bontbekplevier, diverse ganzen- en eendensoorten en wellicht slechtvalk of zeearend.

Zondag 25 maart: Ochtend wandelexcursie heide- en bosgebied De Stulp in Lage Vuursche o.l.v. Piet Spooenberg. Vertrek om 7.30 uur vanaf dagrecreatieterrein Drakensteijn komend vanaf Hilversum net voor Lage Vuursche naar links (staat met borden aangegeven).

Zondag 1 april: Ochtendexcursie Landje van Geijssel en de Ouderkerkerplas bij Amsterdam Zuidoost o.l.v. Antje van Slooten. Vertrek om 7.00 uur NS station Bussum Zuid (zijde Bastionhotel). Het Landje van Geijssel staat van half februari tot half mei onder water. Veel trekvogels o.a. grutto’s, wulpen scholeksters, watersnippen en kemphanen bezoeken het landje om te rusten en te foerageren. Ook kunnen we soms de pijlstaart en zomertaling zien. De Ouderkerkerplas vormt in de winter een vogelrustgebied. Er overwinteren duizenden smienten. Soms kan er een Amerikaanse smient worden waargenomen. Daarnaast kunnen brilduiker, grote zaagbek en nonnetje worden waargenomen. In het voorjaar ziet men regelmatig lepelaars, oeverlopers en krooneenden.

Maandag 9 april 2012, 2^e Paasdag: Ochtend wandel excursie Landgoed Spanderswoud (Noordereinde, ’s-Graveland) o.l.v. Michel Vlaanderen, Peter Jansen en Wouter Rohde. Het thema is de herkenning van de zang van bosvogels. Vertrek om 6.00 uur vanaf de ingang van Landgoed Spanderswoud, ingang Noordereinde ’s Graveland, tussen de Grote Klapbrug naar Ankeveen (Herenweg) en Huize Brugchelen. Na het hek doorrijden tot de boerderij rechts en parkeren voor het

bord van waarachter alleen wandelen en fietsen. Vogelen met je oren: wat klinkt als roestige fietspomp of als een wekkertje? En als je tikkende steentjes hoort, klinken ze dan nat of droog? Een excursie voor wie een begin wil maken met het herkennen van zangvogels. Sta vroeg op en leer de ezelsbruggetjes!

Vrijdag 13 tot en met 15 april 2012: Voorjaarsweekend Ameland.

Informatie volgt.

Zaterdag 21 april: Ochtend auto excursie naar het veenweidegebied Waterland-Oost o.l.v. Antje van Slooten en Peter Jansen. Weidevogels zoals grutto, tureluur, Kievit, kempfaan, watersnip en diverse soorten eenden staan centraal. Vertrek 7.00 uur NS station Bussum-Zuid.

Vrijdag 27 april: Avond wandelexcursie Cirkelbos Almere o.l.v. Wouter Rohde en Michel Vlaanderen. Vertrek 19.00 uur vanaf NS- station Bussum - Zuid (zijde van het Bastionhotel). Waarnemingen uit het verleden geven geen garantie voor de toekomst maar op eerdere excursies zagen we onder meer ijsvogel, grote lijster en wielewaal. Natuurlijk we hoorden nog veel meer.

Zaterdag 5 mei: Dag wandelexcursie Kroondomeinen op de Veluwe o.l.v. Frank van de Weijer. Vertrek om 5.00 u vanaf NS station Bussum Zuid (zijde Bastionhotel); we zijn omstreeks 15.30 uur weer terug. Lange wandeling in de uitgestrekte wouden van de Kroondomeinen Het Loo. Ver weg van de hectische Randstad vindt je hier nog enige rust en volop plek om urenlang te dwalen. Het is een omgeving voor bosvogels, diverse spechten, kruisbekken, geelgors, boompieper en appelvinken. Gaaien laten hier regelmatig hun mysterieuze zang horen. De bomen staan in blad. Nu komt het aan op het gehoor. Voor de gelukkigen is er misschien een glimp op te vangen van het grofwild dat hier zich in de vroege uren laat zien als je héél stil bent.

Vrijdag 11 t/m 18 mei (onder voorbehoud): buitenlandreis Bulgarije, Varna

De volgende buitenlandreis van de VWG zal gaan naar Varna in Bulgarije. Reisleider is Evert Constandse (tel: 035-5317565; evertconstandse@live.nl). Het vertrek zal zijn tussen 11 en 18 mei. De exacte data van vertrek en terugkomst kunnen nog niet worden opgegeven omdat de vluchtschema's (en tarieven) van de luchtvaartmaatschappijen nog niet bekend zijn. In het Inschrijfformulier is hiermee rekening gehouden. De kosten worden nu op € 600 per persoon geschat.

Varna ligt in het Oosten van Bulgarije aan de Zwarte Zee. In mei is het weer redelijk constant, met een gemiddelde temperatuur rond de 25° C, en een zwakke oostenwind. Er is gekozen voor Bulgarije omdat dat een zeer interessante bestemming is, die bovendien voor de VWG nieuw is. Een aantal leden van de VWG is er wel al eens geweest, en hun ervaringen zijn uiterst positief. We mogen verwachten dat we wel zo'n tweehonderd verschillende vogelsoorten zullen waarnemen.

Vanuit het Briz-1 Hotel (5 minuten van zee) in Varna, zullen dagexcursies worden gehouden. Een aantal mogelijke excursies zijn naar: natte kustgebieden van Shabla en Durankulak; het Batova en het Kamchia Rivierwoud; Kaap Kaliakra; de meren Bourgas, Mandra, Atanasovsko en Pomorie; en de Pobiti Kamani kliffen.

Alle deelnemers worden in twee groepen minibusjes (door VWG-ers gereden) verdeeld en gaan onder leiding van een Bulgaarse gids (vogelexpert; spreekt Engels) op excursie. Niet om iemand af te schrikken, maar iedere deelnemer dient er rekening mee te houden dat het lange, en vrij zware dagen zijn, soms zo'n 250 km op een dag.

Lunchpakketten worden door het hotel verstrekt maar iedereen moet zelf zorgen voor extra drinken, fruit, snoeperij, thermosflessen etc. De kans op winkeltjes of kroegjes onderweg zou klein zijn.

De munt in Bulgarije is de Levski (Lev); 100 Lev is ongeveer € 50. Het prijsniveau is duidelijk lager dan bij ons, maar het is moeilijk aan te geven hoeveel dat scheelt in de toeristenstreek rond Varna.

Het absolute maximum aantal deelnemers is 36, er vanuit gaande dat voor zoveel mensen ook vliegtickets zijn te krijgen. Om je op te geven moet je een inschrijfformulier (van www.vwggooi.nl downloaden en uitprinten of opvragen bij Evert Constandse) invullen en terugsturen naar:

VWG Commissie Buitenland, t.a.v. dhr. E. Constandse, p/a Raboes 11, 1251 AK Laren

Zaterdag 12 mei: Vroege ochtend wandelexcursie Loosdrechtsche en Kortenhoofsche plassen.
 Zaterdag 19 mei: Dag auto excursie naar Texel
 Zondag 3 juni: Dag wandelexcursie heidegebied Kampina en Beerse Beek
 In week van 1 tm 15 juni 2012: Bezoek aan kerkuilenkast met jongen.
 Zaterdag 16 juni: Dag wandelexcursie Bargerveen
 Zondag 1 juli: Wandeling door de moerasgebieden van de Westbroekse Zodden
 Zaterdag 7 juli: Ochtend wandelexcursie Natuurontwikkelingsgebied De Groene Jonker
 Zaterdag 25 augustus: Dag auto excursie Wieringen en Wieringermeer
 Zondag 2 september: Ochtend fietsexcursie door de Eempolders
 Zaterdag 15 september: Dag auto excursie Lauwersmeer
 Eind september/begin oktober 2012: Najaarsweekend Texel.
 Zaterdag 13 oktober: Wandelexcursie Zanddijk en oeverzone Gooimeer nabij Naarden
 Zaterdag 3 november: Ochtendwandeling Laarzenpad Naardermeer
 Zondag 25 november: Auto- en wandelexcursie Oostvaardersplassen

Voorwaarden deelname excursies

Excursies

De in het programma aangekondigde excursies zijn, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, bedoeld voor leden en huisgenootleden van de Vogelwerkgroep. Aanmelding vooraf is niet nodig, tenzij dit expliciet is aangegeven. Het meenemen van introducés ter kennismaking met de activiteiten van de Vogelwerkgroep is alleen toegestaan nadat de coördinator van de subgroep excursies hiervoor toestemming heeft gegeven. U wordt dringend verzocht geen kleine kinderen en geen honden mee te nemen.

Een excursie binnen ons werkgebied vertrekt vanaf de plaats c.q. het natuurgebied waar deze wordt gehouden. De juiste plaats staat in het programma vermeld.

Bij excursies buiten ons werkgebied wordt vertrokken vanaf NS-station Bussum - Zuid (aan de zijde van het Bastion Hotel) tenzij anders vermeld. Er wordt gestreefd naar het gebruik van zo min mogelijk auto's. Leden die niet over een auto beschikken kunnen vanaf dit verzamelpunt meerijden. Het is gebruikelijk dat de autokosten met de eigenaar/berijder worden verrekend. Van deelnemers aan de excursie wordt verwacht dat zij vóór de aangegeven tijd aanwezig te zijn, zodat op tijd vertrokken kan worden.

In principe gaan excursies altijd door. In sporadische gevallen (bijvoorbeeld als gevolg van extreme weersomstandigheden) vervalt een excursie of wordt deze doorgeschoven naar een andere datum. Wijzigingen op korte termijn worden (tot een dag voor de excursie) in het programma op onze website www.vwggooi.nl vermeld. Het programma op de website is leidend ten opzichte het programma in De Korhaan.

Weekends en excursies waarvoor betaald moet worden.

Indien betaald moet worden voor een excursie of voor een excursieweekend dienen de deelnamekosten altijd volledig te worden betaald. Bij de aankondiging wordt een datum genoemd waarvoor betaling dient te hebben plaatsgevonden. Deze deadline voor betaling is ongeveer tussen 6 en 8 weken voor het betreffende weekend of excursie. De volgende annuleringsregeling is van toepassing. Bij afmelding tot 4 weken voor het begin van een weekend of excursie waarvoor betaald moet worden, wordt 75% terugbetaald, bij 3 weken 50% en bij 2 weken 25% en bij 1 week 0%.

Wie gaat er mee naar ... Bulgarije?

De Commissie Buitenland maakt bekend dat de volgende buitenlandreis van de VWG zal gaan naar Varna in Bulgarije. De reis is in mei 2012. Zie voor meer informatie het programma achterin De Korhaan.

Op 24 november zal Paul van der Poel na de ALV een impressie geven van Bulgarije.

De favoriete vogelplek van ... Peter Jansen

De Naarder Eng

Lenny Langerveld

Waar?

De Naarder Eng

Waarom?

Het is een leuk gebied, makkelijk bereikbaar en er zijn veel soorten bosvogels te zien. Soms zijn de vogels niet goed waar te nemen, dan zitten ze verscholen in de bosschages of de hoge sparren. Ik ga dan ook erg op het geluid af. Gelukkig ben ik gezegend met een vrij goed gehoor.

Wanneer?

Iedere zaterdagochtend.

Sinds wanneer?

Sinds we een hond hebben, dus sinds 13 jaar, maar... als vogelaar kwam ik pas vorig jaar met de Naarder Eng in aanraking doordat ik kon invallen met inventarisaties onder leiding van Dirk Prop en Hugo Weenen. Van die ervaren gasten hoor ik wat er zoal voorkomt in het gebied. Al die jaren nooit geweten dat er dus ransuilen broeden en wáár ze broeden.

Hoe vaak?

Wekelijks.

Samen of alleen?

Met de hond en de verrekijker. Het lijkt misschien een nadeel om met je hond te gaan vogelen, maar door de hond schrikt soms een vogel op die ik anders misschien gemist zou hebben. Op deze manier leer ik gelijk de alarmroepjes kennen, zoals die van de roodborst en de winterkoning. Een van de mooiste vogels vind ik toch wel de ijsvogel. Ik heb hem dit jaar niet veel waargenomen, met excursies heb ik steeds pech en kijk ik nét de andere kant op als er een voorbij schiet.

